

www.kaks.fi

polemiikki

3/2021

tuoreen kuntatiedon erikoislehti

UUDEN EDESSÄ

Mitä uuden valtuustokauden kuntapäättäjillä on edessään? Petteri Orpo, Sirpa Paatero, Annika Saarikko ja Riikka Purra arvioivat tulevaa.

POLEMIIKKI-LEHTI ILMAISEKSI KAIKILLE KUNTAPÄÄTTÄJILLE JA KUNTIEN KESKEISILLE VIRANHALTIJOILLE!

Kädessäsi oleva Polemiikki-lehti on tutkitun kuntatiedon erikoislehti erityisesti kunta- ja muille päättäjille. Lehti keskittyy kertomaan kuntiin ja niiden tehtäviin liittyvistä tutkimuksista mahdollisimman selkeästi ja ymmärrettävästi. Lehden kustantaa KAKS – Kunnallisan kehittämissäätiön omistama Pole-Kuntatieto Oy. Lehti on saajilleen ilmainen.

JOS ET VIELÄ SAA POLEMIIKKIA, laita yhteystietosi (nimi ja osoite) KAKSiin kaks@kaks.fi . Saat neljä kertaa vuodessa ilmestyvän Polemiikki-lehden suoraan kotiisi maksutta, osana säätiön palvelutoimintaa.

Afganistanin opit kunnille

Maailman tapahtumat osoittivat taas kerran, että demokratiaa ei voi viedä aseilla eikä rahalla. Ei ole koskaan voinut, kestävästi. Mitä suurempi valta, sen helpommin sen unohtaa.

Demokratian pitää syntyä, jos on syntyäkseen, omaehtoisesti ja itse kunkin valtion omista lähtökohdista. Kansanvalta tarvitsee juuret. Tämä pätee jokaiseen maailman kolkkaan. Myös Suomeen.

Kaupungit ja kunnat alkoivat muodostua tulevan kansanvaltamme perustaksi 1200-luvulta lähtien. Pikkuhiljaa. Kunnat olivat itsenäisiä paljon ennen Suomea. Ilman kuntademokratiaa Suomi-valtion tie olisi ollut paljon kivikkoisempi.

Yksin valtioon perustuva demokratia on aina huteralla pohjalla ilman paikallista syväjuuristoa, kuntia ja lähidemokratiaa. Näitä juuria vaalimassa ovat aloittaneet uudet valtuustot. Onnittelut ensisille ja uusille!

Ei ole yhdentekevää, millaisiksi kunnat tehtävineen tulevaisuudessa muodostuvat. Yleensä valtioilla on selvä näkemys paikallishallinnon roolista: Se toimeenpanee keskushallinnon päätöksiä ja hoitaa valtionkin puolesta juoksevia asioita.

Kuntien tehtävämäärän huikeasti lisääntyessä kunnista on muodostunut enemmän palvelujen järjestäjiä ja tuottajia, kuin kansanvallan ja lähidemokratian ylläpitäjiä ja kehittäjiä. Tällä on seurauksensa.

Kun kunta nähdään vain palvelukoneena, sitä arvioidaan sen järjestämien ja tuottamien palvelujen perusteella. Riittävätkö harti-at? Onko voimavaroja? Tässä ajatteluketjussa on selvä riski. Se hämärtää kunnan roolia demokratian keskeisenä perustana.

Kun sotea toteutetaan, on samanaikaisesti kuntien roolia vahvistettava lähiyhteisöllisyyden ja paikallisdemokratian kotina ja niiden levittäjinä.

Kansanvallan muotojen täytyy elää ajassa. Se merkitsee vaalidemokratian ohella harkittua päätösvallan hajauttamista kaupungin ja kunnan osiin ja kaikkialla erilaisten suorien osallistumismahdollisuuksien lisäämistä. Pidetään huolta kansanvallan juuristosta!

Antti Mykkänen

päätoimittaja

KANNEN KUVA ISTOCKPHOTO

polemiikki

3/2021

Aalto yliopisto

Merja Ojala

Merja Ojala

Pääkirjoitus **3**

AJASSA

KAKS tutki, gallup-satoa. KAKSin ytimessä
Antti Mykkänen ja Veli Pelkonen. **5**

TIETOKAKS

Murrekisan voittaja. Kirjoja. Uutisia. **8**

UUSI KUNTA

Kuntavaalien tulosten perusteella neljän suurimman puolueen kärkivaikuttajat arvioivat mitä valituilla kuntapäättäjäillä on edessään. **10**

TAKAISIN NEUVOLAAN

Turussa 75-vuotiaita ohjataan neuvolaan. **18**

3D-PAIKKATieto

Tutkijoiden mukaan kaupunkisuunnittelussa lähes välttämätön työkalu on 3D-paikkatieto. **22**

KOULU Niina Mäntylän laaja tutkimus koulujen valvonnan puutteista on valmistunut. **28**

KESTÄVÄ KUNTA

Yliopistonlehtori Lotta-Maria Sinervo tekee tutkimusta yhdessä professori Harri Laihoson kanssa. **32**

KUNTAVAALIT

Kuinkas tässä näin kävi?
Kuntavaalien äänestysprosentti sukelsi. **36**

KUNNAT JA IKÄRAKENNE

Väestöpyramidi ei ehkä kaadukaan kuntien niskaan. **40**

KOLUMNI Johanna Vuoksenmaa

45

JUTTUSARJA TOHTORI TÖISSÄ

Professori Anna Mäki-Petäjä-Leinonen
Itä-Suomen yliopistosta. **46**

TÄTÄ TUTKIN

Paulina Beatriz Chavez Rodriguez tekee tutkimusta maahanmuuttajien suomenkielen kurssien vaikutuksesta identiteettiin sekä kotoutumiseen. **50**

NUMEROT AUKI

51

LANGOILTA NAPATTUA

52

Polemiikki on Kunnallisalan kehittämissäätiön tytäryhtiön Pole-Kuntatieto Oy:n neljä kertaa vuodessa ilmestyvä lehti. Polemiikin levikki on 19 000. Julkaisija Pole-Kuntatieto oy c/o Kunnallisalan kehittämissäätiö, Fredrikinkatu 61, 00100 Helsinki, kaks@kaks.fi
Päätoimittaja: Antti Mykkänen Toimitusneuvosto: Antti Mykkänen, Veli Pelkonen, Eeva-Liisa Hynynen ja Minna Ruusinen.
Toimitus ja ulkoasu: Minna Ruusinen/Miks' ei! Oy, Huvilakatu 17, sisäpiha, 00150 Helsinki, mikseioy@gmail.com
Ilmoitusten myynti: T:mi Kari Salko Kari Salko p. 0400-604 133 kari@karisalko.com
ISSN 1455-6022 (painettu) ISSN 2489-883X (verkkopainettu)
Osoitteenmuutokset: kaks@kaks.fi Paino: Print Plus Digital. Aikakauslehtien Liiton jäsenlehti.

KAKS tutki:

ENEMMISTÖ KANSALAISISTA
TYTYVÄISIÄ KOTIKUNTANSA
PÄÄTÖKSENTEKOON

Luottamus kuntademokratiaan on kasvussa, vaikka kesäkuun kuntavaalien äänestysprosentti oli alhainen.

Peräti 61 % kansalaisista katsoo, että ”demokratia toimii kaiken kaikkiaan kotikunnassani hyvin”. Vain neljännes (26 %) on asiasta eri mieltä.

Tämä käy ilmi KAKSin kansalais-tutkimuksesta. Tyytyväisyys kuntademokratian toimivuuteen on säilynyt muuttumattomana vuodesta 2017 (60 % -> 61 %).

Kaksi kolmesta (65 %) suomalaisista arvioi ymmärtävänsä hyvin tärkeitä poliittisia kysymyksiä. Sen sijaan reilu neljännes (27 %) sanoo, ettei ymmärrä hyvin politiikkaa.

Näin mitattuna sisäinen kansalaispätevyys näyttäisi voimistuneen vuodesta 2017 peräti kahdeksan prosenttiyksikköä (57 % -> 65 %) siitäkin huolimatta, että kuntavaalien äänestysprosentti laski.

Demokratian toimivuutta koskeviin arvioihin liittyy myös väittämä ”puolueiden kautta kansalaisten mielipiteet tulevat päätöksenteossa huomioon otetuiksi”. Kaikkiaan 63 % kansalaisista allekirjoittaa väitteen ja reilu neljännes (26 %) torjuu sen.

Luottamus puolueisiin tällä tavalla kysyttynä on lisääntynyt vuoden 2017 kuntavaaleista yhdeksän prosenttiyksikköä (54 % -> 63 %).

Enemmistö (61 %) kansalaisista yhtyy myös väittämään ”on ainakin yksi puolue, joka ajaa minun etujani”. Vain viidennes (20 %) torjuu väittämän. Myös puoluekiinnitty-

neisyys on jonkin verran vahvistunut vuodesta 2017 (56 % -> 61 %).

Kaksi kolmesta (65 %) yhtyy väitteeseen, jonka mukaan ”jokainen, joka haluaa, pystyy kyllä vaikuttamaan kotikuntansa asioihin”. Eri mieltä uskaltaa olla reilu neljännes (27 %).

Aiempaa useampi uskoo myös, että asiat hoituvat, vaikka jättäisi äänestämättä (2017: 26 % -> 2021: 34 %). Äänestysprosentin lasku voi osaksi selittyä tämän asennemuutoksen kautta. Ei ole ikään kuin ”tarvetta” äänestää.

Neljännes kansalaisista (26 %) ilmoittaa tarvitsevansa hyvän syyn käydä äänestämässä. Selvä enemmistö (70 %) on toista mieltä torjuen väittämän, jonka mukaan äänestämiseen ajaisi jokin erityinen syy. Tulos kielii siitä, että äänestäminen on monelle kansalaisvelvollisuus, eikä tarvita erityisiä muita motiiveja.

Kuntien tehostettava toimintaansa

KAKSin kansalaistutkimuksessa kysyttiin myös kunnan tehtävistä soteuudistuksen jälkeen. Enemmistö (59 %) kansalaisista katsoo, että kuntien tulisi ensisijaisesti tehostaa toimintaa vastaamaan jäljelle jäävien tehtävien määrää, eikä ainakaan heti ottaa uusia tehtäviä itselleen.

Vain noin kuudesosa (15 %) on sitä mieltä, että poistuvien tehtävien sijalle voisi ottaa uusia tehtäviä. Epätietoisia on noin neljännes (26 %).

Kansalaismielipide ei ole tässä asiassa muuttunut neljän vuoden aikana.

Ylemmät ja alemmat toimihenkilöt, yrittäjät, eläkeläiset, korkeasti koulutetut ja keskiluokkaan samais-tuvat ovat keskimäärää useammin sitä mieltä, että kuntien ei tulisi hamuta uusia tehtäviä lisää, vaan toimintaa olisi alkuun tehostettava vastaamaan jäljelle jääviä tehtäviä.

Puoluekantaa tarkasteltaessa tätä mieltä ovat etenkin perussuomalaisen, kokoomuksen ja keskustan kannattajat.

Enemmistö kansalaisista ilmoittaa, että kuntien tulisi omaehtoisesti lisätä vastuita työllisyyden edistämiseksi (54 %) sekä teknisissä palveluissa ja ympäristötoimissa (53 %).

Lähes joka toinen (45 %) lisääisi tehtäviä myös elinkeinojen edistämiseksi (45 %). Suuri osa myös niistä, jotka periaatteessa suhtautuvat tehtävien lisäämiseen varauksellisesti, lisääisivät kuntien vastuita edellä mainituissa asioissa.

Kaksi viidestä olisi valmis asettamaan lisää vaatimuksia kunnille asumispalveluissa ja liki kaksi viidestä lisääisi toimia liikuntapaikkojen ja -mahdollisuuksien kehittämiseksi.

Nyt saadut tulokset ovat samansuuntaisia kuin vuonna 2017. Hieman aiempaa useampi toivoo vastaisuudessa panostuksia etenkin liikuntapaikkojen ja -mahdollisuuksien parantamiseksi. •

KAKSIN YTIMESSÄ

Kunnallissalan kehittämissäätiön KAKSin asiamies Antti Mykkänen ja tutkimusasiamies Veli Pelkonen esittäytyvät Polemiikin uusille lukijoille työnsä merkeissä. Mitä Helsingin Fredrikinkadulla siis tehdään – ja pohditaan juuri nyt?

Mitkä ovat säätiön tämän hetken painavimmat tehtävät ja haasteet, asiamies Antti Mykkänen? Entä tulevaisuudennäkymät?

- Koska säätiömme on ajaton, on ylikupolvisuus luonteva tapa hahmottaa tulevaisuutta. Suomen ja sen kuntien asetelma on selvydessään monimutkainen.

- Kansantalouden toipuminen koronasta, julkisen sektorin epätapaino ja kestävyysvaje luovat paineita kuntatalouteen ja julkiseen tutkimusrahoitukseen. Samanaikaisesti eriarvoistuminen maan sisällä ja ihmisryhmien välillä, kuntatalouden kiristyminen, kuntien erilaistuminen, sote-uudistus ja ilmastohaasteisiin vastaaminen tuovat uusia tutkimusaiheita.

- Ikääntyminen ja pienenevät ikäluokat vähentävät tulevia työntekijöitä ja veronmaksajia. Digitalisaatio, tekoäly ja palvelujen uudistuminen ovat haaste saada ne kaikkien ulottuville. Samalla ne muuttavat työn ja päätöksentekemisen sekä palvelujen käyttämisen tapoja. Monipaikkaisuus lisääntyy.

- Tässä tilanteessa KAKSilla on selvä missio. Haluamme työllämme vahvistaa hyvinvointia, sivistystä ja kansanvaltaa. Näin tehdäksemme palvelemme osaltamme kuntia, kuntaväkeä ja koko yhteiskuntaa.

- Muodotkin ovat selvät. Rahoitamme, tuotamme ja välitämme tutkittua tietoa erityisesti kuntien päätöksenteon pohjaksi.

- Kaikessa julkaisutoiminnassa, Polemiikki-lehdessä, tutkimusjulkaisuissa ja viestinnässä tavoitteena on uuden, tutkitun tiedon levittäminen ymmärrettävästi, kiinnostavasti sekä arkeen ja päätöksentekoon soveltuvasti.

- Viestinnän toinen jalka on poleemisen keskustelun. Säätiö ei itse

ota kantaa, mutta tukee monipuolista ja poleemista keskustelua. Sitä pidetään yllä vapaan kansalaisosallistumisen edistämiseksi sekä mahdollisten tiedon tai ajatusmallien aukkojen paikantamiseksi. Tervetuloa kirjoittamaan ja kommentoimaan!

- Jaamme ja elämme pelkästään ja vain oman varallisuutemme ja sen hoidon kautta. Kesällä säätiömme salkun arvo ylitti 40 miljoonaa euroa. Yleishyödyllisten yhteisöjen veroaseman kiristyminen uhkaa vähentää säätiöiden rahoitusmahdollisuuksia tieteeseen. Tätä emme luonnollisestikaan pidä hyvänä.

Mikä on kuntatutkimuksen merkitys kuntien muutoksessa - ja millaista tutkimusta KAKS preferoi, tutkimusasiamies Veli Pelkonen?

- Pyrimme aikaansaamaan luotettavaa, tuoretta ja rohkeaa tietoa kuntien etulinjaan; päättäjille ja työntekijöille. Etsimme maan parhaita professoreja, tutkijoita ja tutkimuslaitoksia.

- Itse olen samalla huolissani sii-

tä, kuinka tutkitun tiedon arvostus on laskemassa - myös kunnissa. Esimerkiksi krooniseen työvoimapulaan ei suhtauduta riittävän vakavasti.

- Työvoimaongelmat uhkaavat viedä hyvinvointipalvelut ja -oikeudet kurjistumiskiarteeseen. Työhyvinvointi uhkaa romahtaa kunnissa, johtamisongelmat kärjistyvät ja palveluiden saanti muuttuu epävarmemmaksi.

- Olemme tuoneet tutkimuksilla keskusteluun jo pitkään muun muassa lastensuojelun ongelmia, koulukiusaamisen taustoja, vanhuspalvelujen tason romahtamista ja vesihuollon piileviä ongelmia. Silti meillä on samat ongelmat aika lailla ratkaisematta vielä tänäänkin.

- Kysimme alan tutkijoilta nyt kesällä: Mikä on mielestäsi isoin ja tärkein tulevaisuuden ilmiö, joka vaikuttaa kuntiin ja hyvinvointijärjestelmään 2020–2040 luvuilla. Ja tutkijat vastasivat tässä järjestyksessä: väestörakenne, digitalisaatio, ilmastomuutos, työvoimakysymykset, sote-uudistus, lainsäädäntö ja keskittyminen.

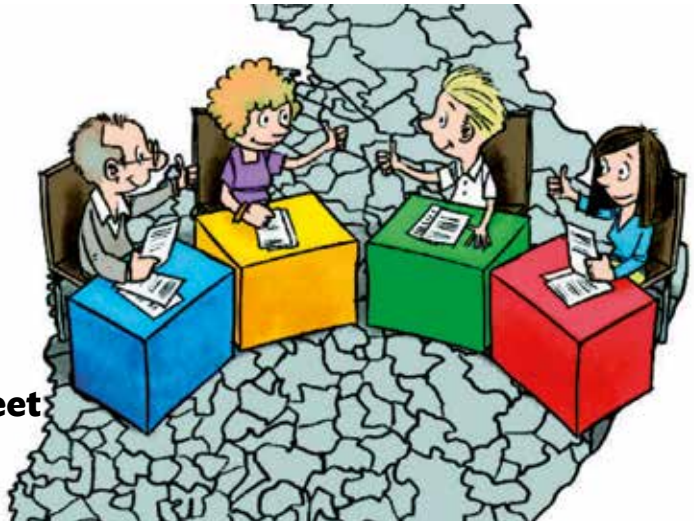
- Näitä kaikkia voi katsoa sekä ongelmina että mahdollisuuksina. Siinä tutkijoille mietittävää, mistä kulmas-ta asiaa voisi tutkia.

- Meillä on vahva perinne, jossa hallinto esittää tutkijoille ”helppoja” aiheita. Hyllyt ovat täynnä johtamis- ja demokratiatutkimuksia, jotka ovat sinänsä hyviä, mutta ovatko ne kaikki tarpeellisia, jos ne eivät paljasta todellisia ongelmia eivätkä johda muutokseen.

- Liian monella tutkijalla on iskostunut päähän vanha oppi ”älä pure syöttävää kättä”. Meitä eivät tutkijoiden, kuntien eikä muidenkaan puraisut järkytä. Rakentava vaikuttavuus on tutkimukselta vaa-dittavista asioista tärkein. •

KIRJAT

VALTUUTETUN KÄSIKIRJA 2021–2025 päivittää kuntien ja päättäjien haasteet

KAKSin elokuun alussa julkaisema Valtuutetun käsikirja 2021–2025 tarjoaa laajan kattauksen kunta-asiaa monesta eri tulokulmasta. KAKS on lähettänyt kirjan yli 8 000 valtuutetulle kunnallisen päätöksenteon tueksi.

”Valtuutetun käsikirjaan on pyritty kokoamaan asiantuntijoiden, tietäjien ja taitajien, kirjoituksia valtuustokaudella esiin nousevista isoista teemoista. - - Suuri osa niistä on sellaisia, joita ei voi vain naputtaa päätöksenä pöytään ilman syvällistä pohdiskelua ja vaihtoehtojen punnintaa. Juuri se on työtäsi: miettiä, pohtia, arvottaa, keskustella ja lopulta päättää aina rajallisen tiedon varassa itsen ja ihmiskunnan välissä olevista asioista, ne mukaan lukien”, kirjoittaa käsikirjan toimittaja, Kunnallissalan kehittämissäätiön asiamies **Antti Mykkänen** saatesanoissaan valtuutetuille.

”Toimitamme kaupunkeihin ja kuntiin Valtuutetun käsikirjoja niille valtuutetuille, jotka eivät ole sitä vielä saaneet”, lupaa Mykkänen ja jatkaa: ”Toki kirja on kaikkien luettavissa KAKSin sivuilla.”

Alkaneen valtuustokauden päättäjiä tervehtivät kirjan alkusivuilla tasavallan presidentti **Sauli Niinistö**

ja kuntaministeri **Sirpa Paatero**.

Käsikirja johdattaa lukijan heti alussa isoihin, globaalitason kysymyksiin, jotka koskettavat kuntia.

Maailman muutosta kunnissa pohtii Sitran yliasiamies **Jyrki Kattainen**, kuntien digitalisaatiota kuntakonsultti **Toni Auvinen** ja kuntien ilmastonmuutosta tietokirjailija **Juha Kuisma**. Onnettomuustutkintakeskuksen johtaja, professori **Veli-Pekka Nurmi** valottaa kuntien roolia ja toimintaa kriisien selittäjänä.

Kuntajärjestelmän nykytilaa ja tulevaa analysoi kuntalainsäädännön asiantuntija, OTL **Kari Prättälä**. Kuntien tehtäviä ja kuntataloutta kansantajuistaa kuntakonsultti, johtaja, HTT **Eero Laesterä** FCG:ltä.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän toimitusjohtaja, LT **Marina Erhola** ja ostopalvelujohtaja **Ismo Rautiainen** avaavat artikkelissaan ”Näin toteutan soten” niitä toimia, jotka kunnilla ja uusilla hyvinvointialueilla on pian edessään luotaessa puitteet uudelle palvelu- ja hallintotasolle.

Nuoriso-, vanhus- ja vammaisasiat nostaa esille Åbo Akademin yliopisto-opettaja, VT **Linnéa Henriksson**.

Kuntasysteemin johtamisen rooleista kirjoittaa kokenut kuntakehittäjä, kirjailija, VTM **Ilkka Ronkainen**

Valtuutettujen yhteistyön, valtuustoryhmien välisen yhteistyön sekä kunnan virkamiesjohdon ja valtuutettujen välisen yhteistyön merkitystä pohtii hallintotieteiden tohtori, dosentti **Kaija Majoinen**.

Valtuutetun asemaa oikeudellisenä toimijana valottaa OTK **Arto Sulonen**, joka toimi Kuntaliiton lakiasiain johtajana vuosina 2010–2019.

Valtuutetun omasta jaksamisesta kirjoittavat päätyneellä valtuustokaudella Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston puheenjohtajana toiminut **Sari Myllykangas** ja kaupunginhallituksen puheenjohtajana toiminut **Sari Rautio**.

Mediakäyttämiseen päättäjiä opastaa Viestintätoimisto Kreab Helsingin toimitusjohtaja **Mikael Jungner**.

Kirjan päätösartikkelissa ”Kuinka torjun korruption uhkaa kunnissa?” toimittaja, tietokirjailija **Salla Nazarenko** kirjoittaa julkishallinnon vallankäytön nurjasta puolesta. Nazarenko toimii Transparency Internationalin Suomen osaston puheenjohtajana.

Valtuutetun käsikirja 2021–2025 on 205-sivuinen, helppolukuinen tietopaketti kunnallisen päätöksenteon perustaksi. •

VOITTAJA

MURRESTRATEGIA-KISAN VOITTO MONIOTTELIJA TUOMAS HINTIKALLE

Kesäkuussa julkistetussa kilpailussa haettiin paras-ta murreversiota KAKSin strategiasta. Kokonai-suudessaan kilvoitteluun osallistuttiin monipuolisilla murreteksteillä. Ne kertoivat siitä, kuinka saman mur-ryhmän sisällä ilmaistut vaihtelevat jopa kunnittain.

Voittajaksi selviytyi **Tuomas Hintikan** ehdotus, jonka palkitsemista säätiön asiamiehet perustelevat seuraavasti:

"Esitys ei ollut perinteinen murreversio strategiasta,

vaan kuusi eri versiota erilaisilla tyyleillä jargonista, selkokielelle ja nykynuorten kielestä huonoksi englanniksi. Kaikki olivat tapoja, joilla kieltä tänä päivänä käytetään. Eri tyyli-lajien käyttö osoitti paitsi perehtyneisyyttä tekstin sisältöön, myös huumorin pilkettä silmäkulmassa."

Voittaja Tuomas Hintikka saa palkinnoksi 250 euron lahjakortin. Arvonnassa 100 euron lahjakortit saivat **Maarit Talvitie** ja **Simo Viinikka**.

TUOMAS HINTIKAN VERSIOT KAKSIN STRATEGIAKSI:

KAKSin pitkäjänteiset suunnitelmat jargoniksi

■ KAKS – Kunnallissalan kehittämissäätiö toimii suhteellisuusteorian neljänestä ulottuvuudesta välittämättä. Kun suunnittelemme vastuunkanto- ja fiskaaliasioita, käytämme aikamittapuuna kymmenien maapallon aurin-gon kierrosten sijaan galaksimme kierroksia.

Aika-avaruuden neljäs ulottuvuus, ja siinä tapahtuvat muutokset paikallisten verotusoikeudellisen hallintoalueiden sekä laajempialaisten verotusoikeudellisten hallintoalueiden yhtymien osalta, on säätiömme jatkuvan tarkkailun alla. Tuotamme aktiivisesti nykyhetkestä kuvaajia koordinaatistoon, ja ekstrapoloimme ja projisoimme niistä kulmakertoimen ja derivaatan muutoskohtia. Voidaksemme olla presensissä presensissä, pitää futuuri olla suvereenissa hallinnassa. Tämän vuoksi säätiöksi järjestäytyneen yhteisömme politeian jäsenillä on laaja-alaista, kokonaisvaltaista ja immensuraabelin dynaamista kompetenssia niin populaatioiden, kuin syvämi-

teistenkin asioiden yli-inhimilliseen hallintaan. Lisäksi säätiömme komentoketju on matala ja äkillisiinkin volyymin tai tendenssin muutoksiin pystytään vastaamaan oikea-aikaisesti ja riittävällä tarkkuudella.

Jaamme fiskaalista etua eturyhmiemme toimintakentän kartoitukseen liittyville tutkimushankkeille, ja toimimme välittäjänä ja viestinviejänä niin poliitikoiden kuin mattimeikäläisten välillä.

Emme ole mielipidevaikuttajia, mutta demokraattisen tasavallan presensissä fasilitoimme monenkeskistä polemiikkaa yhteiskuntaan sekä verotusoikeudellisiin asu-misyhteisöihin sähköisissä- ja manuaalisissa viestintäkanavissa, aviiseissa, sekä muissa julkaisuissa.

Säätiömme keskeinen arvo on, että valtiomme säätiöt saavat myös tulevaisuudessa fasetitoida fiskaalisia, ja hyödykkeitä avustuksia niin faktuaalisten kuin luovienkin alojen eduksi.

KAKSin tulevaisuuden suunnitelmat Selkokielellä

■ KAKS – Kunnallisan kehittämissäätien rahoja käytetään niin, että sillä on rahaa toimia satojenkin vuosien päästä. Myös jaettavat avustuskohdet valitaan tällä ajatuksella.

Säätien päättäjät tuntevat niin Suomen valtion kuin kuntien nykytilanteen ja tulevaisuuden. Muutaman asiansa osaavan jäsenen on nopea tehdä päätöksiä. Koska maailma muuttuu nopeasti, säätien on helppoa käyttää rahansa juuri oikeisiin asioihin.

Rahaa jaetaan kuntia ja maakuntia autta-
viin tutkimuksiin. Lisäksi säätio kokoaa tutkimustuloksia yhteen, ja välittää tätä tietoa kuntapäätäjille ja kansalaisille.

Säätillä itsellään ei ole mielipidettä kuntasasioissa tai maakunta-asioissa. Säätiön tehtävä on kerätä ja jakaa tietoa ja lisätä keskustelua ja ajatusten vaihtoa kaikkialla.

Säätio haluaa, että kaikki suomalaiset säätiot voivat tulevaisuudessakin tukea ja rahoittaa vapaata tiedettä ja taidetta.

KAKSin tulevaisuus vielä selkokielemmällä

■ Kunnallisan kehittämissäätio toimii vuosisadasta toiseen. Se jakaa rahaa tutkimuksiin, jotka auttavat kuntia ja maakuntia. Johto on asiantuntijoita, ja näin pystytään toimimaan nopeasti ja tehokkaasti. Tutkimustietoa välitetään mediaan, jotta syntyisi keskustelua ja tietämys lisääntyisi. Myös säätiorahoituksen toiminnan jatkuvuus on tärkeää.

KAKS-in teh-tä-vä lu-ki-häi-ri-öi-si-lle

■ KAKS ja-kaa ra-haa kun-ti-a aut-ta-vaan tut-ki-muk-seen. Se ha-lu-aa toi-mi-a y-li-sa-ta vuot-ta. Ha-lu-aa ja-kaa ra-haa myös jat-kos-sa.

➔ Täältä löytyy:

Hintikan ja muiden kilpailuun osallistuneiden esityksiä on luettavissa KAKSin sivuilla.

KIRJAT

KOKONAISEN SUOMEN PUOLESTA

Kansalliset ja eurooppalaiset vaikuttajat **Esa Härmälä** ja **Olavi Ala-Nissilä** pohtivat Polemia-sarjan kirjassa ”Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi” pienten ja keskisuurten kaupunkien ja maaseutukuntien kehittämismahdollisuuksia sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen ja pandemian jälkeisessä digitalisoituvassa maailmassa.

Ala-Nissilälle ja Härmälälle pienet ja keskisuuret kaupungit ja maaseutukunnat edustavat sitä parasta Suomea, joka ei saisi kuihtua. Maan sisäistä muuttoliikettä voidaan tasapainottaa tai sen suunta jopa kääntää.

Heidän mukaansa kuntien kannattaa ryhtyä voimakkaisiin toimiin asumisen edistämiseksi. Kakkosasuminen on iso mahdollisuus ja siitä voi tulla ykkösasumista, kun suositaan kakkosasuntojen muuttamista pysyviksi asunnoiksi. Tätä rajoittavat kaava- ja muut määräykset tulee kumota ja sallia laadukas lisärakentaminen ja asunnon tason nosto.

Kirjoittajat pohtivat koulutuksen ja osaamisen, yrittäjyyden ja elinkeinojen, liikenteen, ympäristön sekä kulttuurin merkitystä kuntien elinvoiman kannalta.

Myös globaali-ilmiöiden edessä seutukaupungit ja maaseutu voivat olla pärjääjiä. Ala-Nissilän ja Härmälän mukaan niillä on kykyä hallita koronavirusta, sopeutua ilmaston ääri-ilmiöihin ja pärjätä kyberuhkatilanteissa. Riskien hallinta ja kriisien sietokyky on vahvuus.

➔ Polemia löytyy täältä:

Esa Härmälä ja Olavi Ala-Nissilä: Seutukaupungit ja voimavarojen Suomi, Kunnallisan kehittämissäätien Polemia-sarjan julkaisu nro 120

Toimittaja Salla Nazarenko väitteli journalistiikasta

Toimittaja ja tietokirjailija, YTM **Salla Nazarenko** väitteli elokuun lopulla Tampereen yliopiston viestinnän ja informaatioteknologian tiedekunnassa journalistiikan alalta väitösaiheenaan *Patriots on Air – A Study of Russian and Georgian TV Journalism*.

Nazarenko on vuosien ajan kuulunut Polemiikki-lehden toimituskuntaan ja hänen erikoisalaansa ovat olleet politiikkaan ja politiikan tutkimukseen liittyvät aiheet.

Nazarenkon väitöskirja käsittelee nationalismia ja patriotismin suhdetta ja patriotismia historiallisessa kontekstissa. Putinin Venäjällä patriotismista on puhuttu jopa valtion ideologiana. Nazarenko selvittää väitöskirjassaan, miten suurilla TV-kanavilla työskentelevät tai työskennelleet toimittajat ymmärtävät patriotismin ja miten se käsitellään suhteessa sananvapauteen ja journalismin rooliin.

teksti | Eeva-Liisa Hynynen

UUSI KUNTA

Polemiikki kutsui kuntavaalien tulosten perusteella neljän suurimman puolueen kärkivaikuttajat arvioimaan, mitä alkaneen valtuustokauden kunta-päättäjillä on edessään.

Sanomme pian hyvästit sellaiselle kunnalle, jonka olemme tunteneet koko elämämme ajan. Tuskin koskaan aiemmin kuntien valtuutetut ovat olleet näin suuren työn edessä.

Nyt kokoomuksen puheenjohtaja, kansanedustaja **Petteri Orpo**, kuntaministeri **Sirpa Paatero** (sd), keskustan puheenjohtaja, valtiovarainministeri **Annika Saarikko** ja perussuomalaisten puheenjohtaja, kansanedustaja **Riikka Purra** kertovat, mitä suuren muutosprosessin edellä ajattelevat.

Kuntien kovaa ydintä yli sadan

vuoden ajan on ollut köyhien, vanhusten ja sairaiden hoitaminen. Nyt sote-alan henkilöstöpulaa poteva harmaantuva Suomi hakee mitta-kaavaetuja sote-hyvinvointialueiden avulla.

Viidentoista vuoden ajan kahdeksan eri hallituksen punnerrus sote-uudistuksen ison linjaratkaisun osalta on ohi.

Vuoden 2023 alusta sote-palvelut siirretään 21:lle hyvinvointialueelle ja erillisratkaisun turvin Helsingin kaupungille sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirille HUSille. Myös pelastustoimen tehtävät siirtyvät hyvinvointialueille.

Sote-palveluiden siirron yhteydessä kunnilta viedään noin 60 prosenttia käyttötaloudesta. Kunnallisveroprosentti alenee 12,39 prosenttiyksikköä. Vuoden 2022 tasolla kuntien rahoitus pohjasta katoaa 20,6 miljardia euroa, mutta kunnille jäävät kuitenkin velat. Merkittäviä kuntakohtaisia muutoksia tasoitetaan viiden vuoden ajan siirtymätasauksella.

Syyskuun alussa valtiovarainministe-

riö tiedotti, että väliaikaiset valmistelutoimielimet ovat käynnistäneet työnsä kaikilla hyvinvointialueilla. Aluevaalit järjestetään tammikuussa 2022.

Kunnat sen sijaan varautuvat vastaanottamaan valtiolta TE- eli työllisyys- ja elinkeinopalvelut.

Pääministeri **Sanna Marinin** (sd) hallituksen linjausten mukaisesti TE-palvelut siirtyvät kunnille vuoden 2024 aikana. Työvoimapolun on kuitenkin oltava vähintään 20 000 henkilöä, joten osa kunnista järjestänee palvelut yhteistoiminta-alueilla.

Tämä kaikki kuulostaa paperilta luettuna kohtuullisen selkeältä, mutta suureen rakenne- ja järjestelmäuudistukseen liittyy tuhansia yksityiskohtia – ja mahdollisia yllätyksmomentteja.

Marinin hallituksen mukaan kunnista tulee elinvoimakuntia, jotka vastaavat koulutuksesta ja sivistyspalveluista laajemminkin, elinkeinoista ja työllisyydestä, maankäytöstä ja kaavoituksesta sekä keskeisestä infrasta – ja tietenkin lähidemokratiasta..

Mitä siis kuntien valtuutetuilla ja tammikuussa 2022 hyvinvointialuevaaleissa valittavilla päättäjillä on edessään?

jatkun >

**UUUUN 2022 TASOLLA KUNTIIEN
RAHOITUSPOHJASTA KATUAA
20,6 MILJARDIA EUROAA.**

KUNTAVAALEISSA 2021 KOKOOMUS SAI ÄÄNIÄ 522 623, KANNATUKSEN NOUSUA OLI 0,7%. LISÄPAIKKOJA TULI 62.

jatkuen >

Kokoomuksen puheenjohtaja, kansanedustaja Petteri Orpo johdatti puolueensa kesäkuun kuntavaaleissa voittoon. Puolueen kannatus oli 21,4 prosenttia ja nousua edellisistä vaaleista oli 0,7 prosenttiyksikköä. Valtuustopaikkoja kokoomus sai kaikkiaan 1 552, lisäksi edelliseen kauteen 62 paikkaa.

Vaikka menestyminen vaaleissa on juhlan paikka, kokoomusjohtajan juhلاميeli on kaukana pohdittaessa alkanutta valtuustokautta. Eduskunnassa kokoomusryhmä vastusti sote-ratkaisua opposition riveissä viime metreille asti.

- Olen seurannut kuntopolitiikkaa 1990-luvun alkupuolelta lähtien ja ollut siellä päätöksenteossa itsekin. Ensimmäistä kertaa en osaa ennakoita, mitä vaalikaudella tulee tapahtumaan. Suurten kysymysmerkkien alla lähdetään uuteen valtuustokauteen, hän sanoo.

Orpo arvioi, että sote-palveluiden siirtäminen kunnilta hyvinvointialueille on niin valtavan kokoinen operaatio, ettei uusilla alueilla ehditä nykyisen aikataulun puitteissa varautua muutokseen riittävästi.

- Ja epäilen, että siihenkään ei ole varauduttu riittävästi, miten

rahat riittävät jäljelle jäävissä kunnissa.

Sote-hyvinvointialueiden ja kuntien rahoitukseen liittyy Orpon mukaan poikkeuksellisen paljon epävarmuutta ja riskejä.

Pääministeri Marinin hallitus on esimerkiksi luopunut aiempien hallitusten tavoitteesta, jonka mukaan sote-uudistuksen tulisi hillitä sote-kustannusten kasvua 3 miljardia euroa vuosikymmenen aikana. Mutta valtiovarainministeriön tuoreimpien painelaskelmien mukaan sote-menokasvun hillitsemisen tarve olisi nyt jo paljon suurempi, jopa yli 6 miljardia euroa.

Orpo pelkää, että sote-uudistuksen toinen keskeinen tavoite – julkisten menojen kasvun hillintä – menetetään kokonaan tässä uudistuksessa.

- Jos sote-kustannusten nousua ei edes pyritä hillitsemään, miten julkinen rahoitus saadaan riittämään, Orpo kysyy ja jatkaa:

- Erityisen huolissani olen hallituksen kaavailemasta maakuntaverosta. Uusi verotuksen taso

nostaisi veroastetta. Siihen meillä ei ole varaa.

Marinin hallituksen aikataulujen mukaan maakuntaveron tuotaisiin osaksi sote-hyvinvointialueiden rahoitusta vuonna 2026.

Maakuntaveron kannattavien puolueiden mukaan hyvinvointialueille tarvitaan edes osittaista omaa tulo-rahoitusta, jotta alueiden päättäjillä olisi kannustin palveluiden tehokkaaseen järjestämiseen.

Alkuvaiheessa valtio rahoittaa sote-menot kokonaan.

Petteri Orpo korostaa, että maakuntaveron pohtimaan asetettu parlamentaarinen komitea luovutti mietintönsä maaliskuussa ja sen viesti oli selkeä: maakuntaveron asettaisi veronmaksajat eri alueilla eriarvoiseen asemaan ja heikentäisi kansalaisten sote-palveluiden yhdenvertaisuutta.

Maakuntaveron käyttöönotto edellyttäisi hyvinvointialueiden välisen vahvan tasausjärjestelmän kuntien välisen tasausjärjestelmän rinnalle, eikä sellaisen toteuttaminen olisi aivan yksinkertaista.

Orpo muistuttaa, että keskusta, jolle maakuntahallinto ja -verotus ovat olleet merkittäviä tavoitteita, ymmärsi parlamentaarisen komitean työskentelyn aikana realiteetit ja kääntyi vastustamaan ajatusta maakuntaverosta hyvinvointialueiden rahoituslähteenä.

- Kaikista faktoista huolimatta hallitus valmistelee nyt maakuntaveron. Pidämme sitä käsittämättömänä. Kokoomus katsoo, että Marinin hallitus ei voi sitoa seuraavan hallituksen käsiä päättämällä näin suuresta veroratkaisusta, joka astuisi voimaan seuraavalla hallituskaudella. Jos olemme mukana seuraavissa hallitusneuvotteluissa, maakuntaveron ei ole siinä keskustelussa.

Petteri Orpo sanoo sote-uudistuksen jättävän kaupunkien ja kuntien päättäjät vaille sananvaltaa

Kokoomus/Kristian Tervo

kotikuntienensa terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja vanhushuollon palveluista.

Päätöksenteko karkaa kuntien käsistä ja Orpon mukaan lisäksi idealismi julkisten terveyspalveluiden valta-aseman puolesta on ohittanut pragmatismia; ajatuksen siitä, että julkiset ja yksityiset terveydenhuollon toimijat voisivat toimia tasavertaisesti ajankohtana, jolloin lähes kaikkialla on lääkäreistä ja hoitajista pulaa.

Orpo muistuttaa monien kuntien ulkoistaneen terveyspalvelunsa onnistuneesti. Äänenpaineista kuuluu, että hän ei pidä pelon lietsonnasta yksityisiä terveydenhuoltoalan yrityksiä vastaan.

Kokoomusjohtajan ykkösviesti kuntapäätäjille liittyy sote-ratkaisun jälkeiseen hallintoon kunnissa.

- Kun esimerkiksi puolet suurten kaupunkien henkilöstöstä lähtee töihin hyvinvointialueille, mitä tehdään sillä hallinnolla, joka on rakennettu tuplamäärälle henkilöstöä? Hallinto pitää sopeuttaa uuden kaupungin kokoon tai muuten rahat ovat poissa koulutuksesta ja muista palveluista, Orpo sanoo.

Hän arvioi, että edessä on erittäin haasteellisten päätösten vaalikausi, jonka aikana kuntapäätäjien pitäisi keskittyä kuntalaisten palveluihin ja katsoa, että sote-uudistuksen leikkaamat kunnan verotulot riittävät tärkeimpiin tehtäviin.

Vaikka sote-ratkaisu ei ole kokoomukselle mieleen, Petteri Orpo rohkaisee kuntapäätäjiä asettumaan ehdolle tammikuun 2022 hyvinvointialuevaaleissa.

- Jatkossa hyvinvointialueilla päätetään 20 miljardin euron kysymyksistä ja viime kädessä siitä, miten palvelut alueilla järjestetään. Vastuuntuntoisten päätäjien on syytä olla siellä mukana. •

Jukka-Pekka Flander/SDP

Kuntavaalien toiseksi suurimman kannatuksen keräsi päähallituspuolue SDP: annetuista äänistä 17,7 prosenttia, jolla puolue sai kunnissa 1 451 valtuustopaikkaa. Edelliskaudesta pudotusta on 246 paikkaa.

Kuntaministeri Sirpa Paatero sanoo tämän valtuustokauden päättäjien olevan mukana historiallisissa päätöksissä.

- Tällaista muutosta kunta-alalla ei ole tehty sataan vuoteen. Päätäjillä on suuri vastuu siitä, että hyvinvointialueet saadaan perustettua ja työllisyyspalvelut toimintaan kuntien vastuulla.

Paatero korostaa, että sote-palvelujen siirron jälkeen kuntien vastuulle jää vielä merkittäviä lakisääteisiä tehtäviä kuten sivistyspalvelut, joiden kärjessä koulutus ja varhaiskasvatus.

Kuntien edellytykset elinvoiman vahvistamiseksi paranevat Paateron mukaan, kun työllisyys- ja elinkeinopalvelut sekä koulutus ovat yksissä ja samoissa käsissä.

- Tämä sote-uudistus ei vie kuntien elinvoimaa, mutta totta on, että

muutos on suuri. Siksi kuntien tilanne on rauhoitettava sellaiseksi, että kunnissa kyetään nyt hoitamaan olemassa olevat tehtävät ja ottamaan vastuu työllisyyden hoidosta.

Sirpa Paatero muistuttaa, että kuntien valtuustojen strateginen tehtävä liittyy kunnan uudelleen orientoitumiseen.

- Siinä valtuutetut ovat avainasemassa. Ketkään muut eivät voi tehdä niitä päätöksiä.

Valtiovarainministeriön kuntaosastolla pohditaan parhaillaan linjauksia kuntien tulevaisuustyöhön.

Paljon on puhuttu kuntien erilaistumisesta – siitäkin, voidaanko erilaistuminen tunnistaa myös lainsäädännössä. Aihepiiristä on teetetty selvityksiä ja pinnalla asia on edelleen.

- On syytä pohtia, miten kuntien erilaistumiseen tulee suhtautua. Liu'utaanko hiljalleen vai edetäänkö tietoisesti lainsäädännön kautta tilanteeseen, jossa erityyppisillä kunnilla on erilaisia vastuita, Paatero sanoo.

Kuntaministeri tiedostaa – ja haluaa kuntien valtuutettujenkin tiedostavan – että sote-uudistus ei tule kerralla valmiiksi. Hyvinvointialueiden perustamisen jälkeen edessä on vielä työtä vuosien ajan.

jatkun >

**SDP SAI ÄÄNIÄ 433 881, KANNATUKSEN LASKUA OLI 1,6%.
PAIKKOJA MENETETTIIN 246.**

jatkuu >

- Mutta iso linjaus on viimein saatu tehdyksi ja sekä kunnissa että hyvinvointialueilla voidaan ryhtyä työhön tietoisina siitä, että uudistus toteutuu. Saamme palvelut oleellisesti suurempiin käsiin ja demokraattisen päätöksenteon piiriin, Paatero summaa.

Tammikuussa 2022 hyvinvointialuevaaleissa on Sirpa Paateron mukaan paljon pelissä.

- Vaaleilla valitut päättäjät pääsevät linjaamaan, miten palvelut järjestetään alueilla ja kuinka vahvistetaan erityisesti perustason terveyspalveluja.

Paatero kertoo, että asiantuntijatyöryhmä käy läpi maakuntaveron toteuttamismahdollisuuksia hyvinvointialueiden rahoitustarpeisiin.

Paateron mukaan arvioitavana on kaksi mallia: maakuntaveron, jonka osuus olisi valtion rahoitusosuuteen nähden pienehkö ja vaihtoehtoisesti malli, jossa hyvinvointialueilla siirryttäisiin kerralla tuntuvampaan omaan tulorahoitukseen.

Entä kunnat?

Sirpa Paateron mukaan sote-rahoiden siirtyminen hyvinvointialueille ei itsessään aiheuta kunnille taloudellista hätää. Hän muistuttaa, että Marinin hallitus paransi kuntatalouden tilannetta vuoden 2020 budjetin yhteydessä. Valtionosuuksia lisättiin, indeksileikkaukset ja samoin Kiky-leikkaukset lopetettiin ja kunnat saivat koronatuken poikkeusajan menoihin. Kunnat eivät siis lähde uuteen tilanteeseen pahalta takamatkalta.

Paatero kertoo, että valtion menokehyksessä koronavuosien jälkeen vuosi 2022 olisi kuntatalouden kannalta normaali vuosi.

Hän kuitenkin korostaa, että kuntien on arvioitava todelliset mahdollisuutensa tehdä elinvoimatyötä siten, että omat tulot riittävät.

**KUNNALLA ON MYÖS VASTUU
DEMOKRATIAN EDISTÄMISESTÄ.**

Paatero muistuttaa, että koronapandemian aikana kunnat ja kuntayhtymät ovat olleet keskeisiä toimijoita vastaten koulutuksesta, terveydenhuollosta, sairaanhoitosta ja infrastruktuurista.

- Nyt ilmastonmuutokseen liittyvien haasteiden kohdalla tilanne on aivan samanlainen, Paatero tähdentää ja luettelee pitkän listan kuntien, kuntayhtymien ja kuntien yhtiöiden toimintoja:

- Energiayhtiöt, kiinteistöt, lämmitys, uudisrakentaminen, asuminen, hankinnat, infrapalvelut, liikenne ja niin edelleen. Kunnilla on merkittävä rooli hiilineutraalin yhteiskunnan edistämisessä.

Sirpa Paatero kertoo yksittäisten kansalaisten toisinaan kommentoivan hänelle, että eivät aio äänestää kuntavaaleissa, koska eivät tarvitse kunnan palveluja.

- Olen vastannut tähän kysymyksen, että astutko joskus ulos ovesta? Kunta huolehtii myös kaduista ja muusta infrastruktuurista, puistoista, liikuntapaikoista, ja hanasta tulee kunnallista vettä, Paatero naurahtaa.

Hän sanoo, ettei kunnan rooli turvallisen elinympäristön ja infrastruktuurin ylläpitäjänä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistäjänä katoa mihinkään.

- Kunnalla on myös vastuu demokratian edistämisestä vahvistamalla yhteyksiä asukkaisiin, yrityksiin, kansalaisjärjestöihin ja niin edelleen.

Paatero kertoo kuitenkin olevansa huolissaan kesäkuun kuntavaalien alhaisesta äänestysprosentista (55,1 %).

- Edelleen tarvitaan työtä, että kuntavaalit nousevat arvoonsa. Kunnat vastaavat pitkälti kansalaisten arjen palveluista.

Ministeri tiedostaa, että tammikuun 2022 hyvinvointialuevaalien eteen on tehtävä erityisen paljon työtä, jotta kansalaiset oivaltavat, miten isosta asiasta tammikuun vaaleissa on kysymys.

Sirpa Paatero arvioi viidentoista vuoden mittaisen sote- ja kuntatuidistuksen syöneen kuntien resursseja kaikelta muulta kehittämiseltä.

- Sen aika tulee nyt, hän rohkaisee kuntien valtuutettuja.

Kunnilla, uusilla hyvinvointialueilla ja oikeastaan koko kansakunnalla on kuitenkin yksi yhteinen iso huoli.

- Julkisen sektorin työvoimapula ja aivan erityisesti pula sotehenkilöstöstä vaatii aivan erillistä pohdintaa ja keinoja, Sirpa Paatero sanoo.

On selvää, että hyvinvointialueet eivät kykene tuottamaan hoivaa ja hyvinvointia ilman osaa-vaa henkilökuntaa. •

Keskustan puheenjohtaja, valtiovarainministeri **Annika Saarikko** vei puolueensa kesäkuun kuntavaaleihin tilanteessa, jossa puolueen katsottiin olevan altavastaaja. Siihen nähden kolmas sija ei ole huono.

Keskustan kannatus oli 14,9 prosenttia, pudotusta edellisiin vaaleihin tuli kuitenkin 2,7 prosenttiyksikköä. Valtuustopaikkoja puolue sai eniten, peräti 2 445, mutta 379 vähemmän kuin kevään 2017 vaaleissa.

Kokoomuksen Petteri Orpon ja SDP:n Sirpa Paateron tapaan Annika Saarikko oli kesäkuun kuntavaaleissa ehdolla. Kaikki kolme tulivat valituksi.

- Olen ollut Turun kaupun-

KESKUSTA SAI ÄÄNIÄ 363 364, KANNATUKSEN LASKUA OLI 2,7%. PAIKKOJA MENETETTIIN 379.

ginvaltuuston pienen ryhmän valtuutettu ja nyt olen pienen 1 200 asukkaan Oripään kunnan suurimman ryhmän valtuutettu. Tässä vaiheessa takana on yksi kunnanvaltuuston kokous ja siellä oli yhteistyökykyinen ja lämmin tunnelma, Saarikko kiittää.

Saarikolle ei ole epäselvää, millainen työskäntä kuntapäätäjillä on edessään.

- Tehtävänä on keksiä kunta uudelleen, hän kiteyttää.

Saarikko sanoo, että sote-uudistuksen kyljessä tapahtuu myös kuntauudistus.

- Ei sellainen, joka olisi tehty pakolla vaan kunnan omista edellytyksistä käsin. Ensinnäkin kuntien strategiatyö kannattaa aloittaa välittömästi ja arvioida, miten ja mihin kunnan voimavarat riittävät tilanteessa, jossa kunnista lähtee jopa 60 prosenttia euroista, Saarikko linjaa.

Hän rohkaisee kuntia erilaistumaan hyvässä.

- Kunnilla on mahdollisuus keskittyä koulutukseen, profiloitua elinvoiman ja yrittäjyyden osajana ja esimerkiksi kuntalaisten identiteettiä rakentavana kuntana, Saarikko listaa esimerkkejä.

Pakolliset ja raskaat sote-tehtävät otetaan pois kuntien vastuulta.

- Se on mielestäni kuntien kannalta suuri mahdollisuus, hän jatkaa.

Annika Saarikko pohtii satojen miljoonien eurojen kysymystä: miten voitaisiin varmistaa kunnalla olevien palveluvastuiden ja sote-alueiden kesken toimiva yhdyspinta?

Tutkitusti varsin pieni joukko, noin 10 – 20 prosenttia väestöstä, käyttää sote-palveluista 80 – 90 prosenttia.

Saarikko korostaa, että ihmi-

nen ei saa uudistuksessa hukkaa hallinnon rajoihin.

- Eri hallintojen välille pitää rakentaa siltoja. Viittaan tässä nyt esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan ja Oulun lapsibudjetointiin, joka on erinomainen pilotointi siitä, mitä kaikkea julkisilla varoilla tehdään lasten elämässä. Kävi ilmi, että noin 80 prosenttia lapsiin käytetyistä varoista tuli sivistyspuolelta ja vain noin 20 prosenttia sote-puolelta, Saarikko selvittää.

Hän kiteyttää tuloksen niin, että lasten elämä jää vahvasti kuntien käsiin.

- Jos arvioin tätä tietoa valtiovarainministerinä, se antaa paljon ajattelemisen aihetta, Saarikko jatkaa.

Sote-uudistuksessa Saarikko korostaa kahta keskeistä asiaa.

- Kansanvalta vahvistuu, kun vaaleilla valitut päättäjät päättävät sote-palveluista nykyisten hallintohimmeliin sijaan. Samalla varmistetaan, että kaikki eurot eivät kulu erikoissairaanhoidon vaan vahvistetaan perustason terveydenhuoltoa.

Annika Saarikko muistuttaa keskustan tavoitteesta, jonka mukaan maakunnat saisivat muitakin tehtäviä nimenomaan valtionhallinnosta.

- Esimerkiksi ely-keskusten tehtäviä voitaisiin kansanvaltaistaa.

Joskus jokin yllättävä asia – kuten kriisi – voi muuttaa kansalaisten tapaa katsoa omaa elämämpiiriään ja arvioida muutoksen mahdollisuutta.

- Itse ajattelen, että ihmisten mielenmaisemassa on tapahtunut muutos koronaviruksen aikana. Se näkyy luontosuhteessa, kaipuussa väljempään asumiseen ja se näkyy myös muuttoliikkeenä alueille ja kuntiin, joissa vastaavaa ei ole

jatkuu >

jatkuu >

tapauhtunut viime vuosina. Tämä suuntaus ei jatku automaattisesti vaan tarvitaan politiikkatoimia vahvistamaan sitä, Saarikko pohtii.

Hän haluaa, että valtio ja hyvinvointialueet työnantajina tekevät päätöksiä siitä, miten jatkossa on mahdollista työskennellä paikariippumattomasti.

- Tämä asia koskettaa viime kädessä yli puolta miljoonaa julkishallinnon työntekijää.

Keskusta on jo vuosia pitänyt yllä keskustelua kaksoiskuntalaisuudesta.

- Julkisessa keskustelussa näyttää välillä siltä, että olisi vain metropolialue ja harvaan asuttu maaseutu. Ikään kuin siinä välissä ei olisi yhtään mitään, mutta eihän se niin ole, Saarikko summaa.

Annika Saarikon mukaan alueiden ja kuntien menestys kiertyy koulutuksen ympärille.

- Esimerkiksi seutukaupungeissa koulutus on avainasemassa. Se generoi uutta hyvää,

Valtiovarainministeri muistuttaa, että suurimmat yritykset ovat muuttamassa maailmaa pandemian ja ilmastonmuutoksen haasteiden edessä. Vanhat totuudet joidenkin alueiden hiipumisesta eivät ole kiveen kirjoitettuja. Kn

Kuntapäättäjiä Saarikko kannustaa.

- Keksikää kunta uudelleen ja nähkää uudet mahdollisuudet. Pitäkää kiinni siitä, että vaikka hallinnon tasot muuttuvat, ihminen on kokonaisuus, yksi ja sama. •

**KEKSIKÄÄ KUNTA UUELLEEN JA
NÄHKÄÄ UUDET MAHDOLLISUUDET.**

Perussuomalaiset kävivät kesäkuun kuntavaaleihin silloisen puheenjohtajansa **Jussi Halla-ahon** johdolla. Vaaleissa puolueen kannatus oli 14,5 prosenttia, jossa nousua edellisiin kuntavaaleihin oli 5,6 prosenttiyksikköä. Valtuustopaikkoja puolue sai kaikkiaan 1 351, peräti 581 paikkaa enemmän kuin kevään 2017 kuntavaaleissa.

Perussuomalaisten puheenjohtaja, kansanedustaja Riikka Purra tuli itsekkin valituksi Kirkkonummen kunnanvaltuustoon. Edessä oleva suuri kunta- ja sotemuutos huolestuttaa häntä.

- Kunnat ovat nyt erittäin radikaalien muutosten kohteena. On tämä sote-uudistus ja toisaalta oppivelvollisuuden laajentaminen toisen asteen koulutukseen on aivan toteutuksen alkuvaiheessa. Eduskunnan hallintovaliokunnan puheenjohtajana olen seurannut näitä uudistuksia huolissani siksi, että kummatkin nielevät tavattomasti rahaa, mutta niiden onnistumisesta ei ole minikäänlaisia takeita, Purra sanoo.

Hän arvioi, että sote-hyvinvointialueiden ja kuntien toiminnan rahoittamisesta on syntynyt kompleksinen kokonaisuus, jossa kuntatalous ja laajemminkin koko julkinen talous joutuu ahtaalle.

- Puolueemme on kiinnittänyt jo pitkään keskustelussa huomiota kuntatalouden huolestuttavaan tilanteeseen. Tehtävät ovat paisuneet vuosi vuodelta.

Nyt sote-palvelut ja pelastustoimi siirtyvät hyvinvointialueille ja uudistuksen sanotaan pelastavan kunnat. Kuntien budjeteista leikautuu noin 60 prosenttia.

- On erittäin vaikeaa löytää pragmaattista tietoa siitä, miten tämä kuntasysteemi oikeasti muuttuu ja pelastaako uudistus oikeasti sote-palvelut ja toisaalta kunnat.

Pääministeri Marinin hallituksen sote-uudistuksen sanotaan tehostavan julkisten menojen kasvua, mutta konkreettisia tavoitteita menokasvun hillitsemiseksi ei uudistukselle ole asetettu.

Tammikuussa 2022 puolueet suunnitavat uusiin vaaleihin hyvinvointialueilla. Riikka Purra arvelee, että kaikilla puolueilla on vaaliväsymystä, eikä Purra ole lainkaan varma, että kansalaiset innostuvat aluevaaleista.

- Mutta kun sote-uudistus on nuijittu hallituksen voimin, ei meillä ole muuta vaihtoehtoa kuin hyväksyä säädetty malli ja lähteä aluevaaleihin varmistamaan, että kansalaiset saisivat lähipalvelunsa, Purra toteaa.

Aluevaaleihin liittyy pienten kuntien kannalta suuria riskejä.

- Nythän ei valita päättäjiä kunnista vaan päättäjiä alueilta. Mitään kiintiöitä ei ole. On hyvä kysymys, kuuluuko niiden asukkaiden ääni, jotka asuvat pienissä kunnissa. Kuinka käy heidän lähipalvelujensa? Vaikka aluevaltuuston tulee ajaa alueen etua, aluevaltuustojenkin päättäjät asuvat kunnissa ja katsovat ehkä omien kuntiensä palveluiden perään.

Riikka Purran mukaan sekä sote-alueilla että kunnissa nyt on kyse rahan riittävydestä. Purra tietää, että poliitikot eivät mielellään tee leikkauksia budjetteihin.

- Mutta tällä valtuustokaudella ei ole luvassa mukavaa kuntapolitiikkaa juuri missään päin Suomea.

Perussuomalaiset

**PERUSSUOMALAISET SAI
ÄÄNIÄ 354 236,
KANNATUKSEN NOUSUA OLI 5,6%.
LISÄPAIKKOJA TULI 581.**

Sote-palveluiden siirto alueille tarkoittaa, että kuntiin jää hallintoa, joka on rakennettu puolitetta kuntaa ja puolitetta kuntataloutta isommalle organisaatiolle.

Purra kysyy, mitä sille tosiasialle tehdään?

Yksi eduskuntapuolueita vahvasti jakanut kysymys on sote-aluiden rahoitus – ja siinä erityisesti maakuntaverot.

- Teoriatasolla ymmärrämme, että valtion rahoituksella alueiden autonomia on hyvin heikko. Sikäli verotusoikeus olisi kannatettava asia, mutta valitettavasti teoria ei kanna käytäntöön asti. Se tiedetään, että kun uusia veroja lisätään, niillä on taipumuksena nostaa veroastetta. Sitä riskiä emme voi ottaa, Purra sanoo.

Samaan hengenvetoon Purra kertoo, että maakuntaverot selvittänyt parlamentaarinen komitea ei lämmennyt lainkaan maakuntaverolle, mutta silti sen valmistelua jatketaan.

- Itse olen eniten huolissani siitä, että lakisääteisten ja muiden tehtävien paisuminen julkisessa hallinnossa ja erityisesti kunnissa on vienyt meidät tielle, jossa resurssit eivät pysy tehtävien perässä. Tulot ja menot ovat kaiken

aikaa suuremmassa epätasapainossa, Purra toteaa.

Ja nyt tullaan aiheesta vaikeimpaan.

- En näe muuta mahdollisuutta kuin sen, että julkisen sektorin, erityisesti kuntien, tehtäviä on kyettävä karsimaan. Nykymeno ei voi jatkua.

Viime viikkojen uutiset toistavat yhtä ja samaa huolta: sote-alan työntekijöistä – erityisesti hoitajista – on huutava pula kaikkialla Suomessa. Laissa säädetty hoitajamitoituksetkaan eivät toteudu, koska hoitajia ei ole riittävästi.

Jo pitkään on puhuttu, että hoitoalalle on tuotava henkilöstöä maailmalta, esimerkiksi Filippiineiltä.

Riikka Purra pelkää, että tämä puhe ajaa yhä lisää hoitajia ulos sote-alalta.

- Viesti siitä, että hoitajat tuodaan muualta sisältää samalla viestin, jonka mukaan hoiva-alan palkat eivät koskaan nouse ja että hoiva-alasta kehkeytyisi jonkinlainen bulkkiala. Niin ei saa tapahtua.

Riikka Purra sanoo, että hoitajapula ei ole ratkaistavissa ilman lisärahaa.

- Kaikki kikkailu on turhaa. Tarvitaan myös koulutusta ja alan työolojen parantamista, Purra jatkaa.

Mistä rahat hoitajien palkkoihin?

Purran mukaan hoitajapulan vuoksi on pakko tunnustaa tosiasiat ja priorisoida palveluja ja painottaa välttämätöntä.

- Kuntien suorittavan työn ja johdon väliin on tapana kehittää kaikenlaista. Kyse ei ole siitä, että se työ olisi turhaa. Kyse on siitä, että jotkin palvelut on arvotettava etusijalle. Uskon, että moni kansalainen hyväksyy sen, että palvelut asetetaan tärkeysjärjestykseen kun arvioidaan sitä, mihin meillä on varaa.

Haastattelun yhteydessä Purra naurahtaa uutiselle, jonka hän on hiljattain bongannut mediasta: Helsingin kaupunki rekrytoi onnistumisen johtamisen päällikön. Sen enempää Purra ei uutista kommentoi.

Kuntapäättäjille Riikka Purra toivoo viisautta ja rohkeutta tarkastella tehtävien määrää kunnissa.

- Tehtävien jatkuvan lisäämisen ja oikeuksien korostamisen rinnalle toivon pohdintaa velvollisuuksista ja siitä, miten julkiset palvelut maksetaan. Toivon, että kuntapäättäjät katsoisivat nyt kokonaisuutta ja pohtisivat arvojärjestystä, Purra päättää haastattelun. •

teksti | Marjatta Sihvonen kuvat | Merja Ojala ja iStockphoto

TAKAISIN NEUVOLAAN!

Turussa 75-vuotiaiden vastaanotoilla tuetaan mielekästä elämää kotona.

Turun kaupunki käynnisti neuvolavastaanotot 75 vuotta täyttäneille viime vuonna. Vastaanotolla kartoitetaan terveen ikääntymisen tekijöitä ja tartutaan riskeihin.

Rinnalla kulkee tutkimus, joka selvittää toiminnan kustannustehokkuutta ja laatii suosituksen neuvoloiden järjestämisestä koko maassa.

Turkulainen 75-vuotiaiden ikäluokka on lähtenyt innokkaasti mukaan neuvolatoimintaan. Turun kaupungin hyvinvointitoimialan tutkimuskoordinaattori **Marika Salmi-nen** kertoo kutsun saaneiden olleen suorastaan otettuja siitä, että kaupunki huomioi positiivisella tavalla ikääntyviä, joita pidetään monin tavoin taakkana.

Salminen koordinoi neuvolasta tehtävää seurantatutkimusta. Korona jarrutti alkuunpääsyä, mutta siitä huolimatta osallistumisprosentti nousi korkealle, lähes 80:een.

- Kolmen ensimmäisen kuukauden aikana neuvolassa käyneistä 97 prosenttia oli vähintään tyytyväisiä ja 62 prosenttia hyvin tyytyväisiä. Palautteissa nousivat esiin kiireettömät kohtaamiset. Neuvola antoi kipinän kiinnostua omasta hyvinvoinnista ja toimintakyvystä, koska muutkin olivat siitä kiinnostuneita. Palautteissa kirjoitettiin, että nuoret ihmiset olivat niin mukavia ja asiantuntevia, että heidän neuvojaan voi jopa uskoa, Salminen naurahtaa.

Ikäryhmä murrosvaiheessa – täsmätieto ja terveysneuvot tavoittavat

Ikääntyneiden neuvolan tavoitteena on tukea ihmisen toimintakykyä, jotta hän voi elää mielekästä elämää kotona.

Hyviä tutkimustuloksia on jo saatu Raahesta, jossa 2000-luvun alussa aloitetun, 65 vuotta täyttäneille suunnatun neuvolan on todettu hottaneen ilman palveluita kotona selviytyvien 75-vuotiaiden määrää.

Turun tutkimus seuraa systemaattisesti osallistujien terveysriskiä ja niiden seurauksia loppuelämän aikana sekä arvioi toiminnan kustannustehokkuutta kartoittaen sitä, kuinka laajalle osallistujajoukolle neuvola kannattaa järjestää.

- Kustannustietoa tarvitaan. Laskemme miten voidaan muuttaa rahaksi se, että ihmiseen panostetaan ajoissa, toteaa neuvolatoiminnan kehittäjä ja tutkimushankkeen johtaja, osastonlääkäri **Laura Viikari** Turun kaupunginsairaalan geriatriselta poliklinikalta.

Viikarin mukaan 75-vuotiaat ovat tärkeä ikäryhmä, sillä tässä elämänvaiheessa on paljon erilaisia ristipaineita. Moni on puolisonsa omaishoitaja tai leskeytynyt, osa auttaa vielä lapsiaan ja omasta hyvinvoinnista ei välttämättä huomata huolehtia.

jatkuu >

Osastonlääkäri Laura Viikari (vas.) ja hyvinvointitoimialan tutkimuskoordinaattori Marika Salminen.

**TUTKIMUKSESTA SAADAAN
TÄRKEÄÄ TIETOA SIITÄ,
MILLAINEN TIETO OTETAAN
KÄYTTÖÖN, MITKÄ NEUVOT
OTETAAN NIIN SANOTUSTI
ONKEEN.**

jatkuu >

Viikarin mukaan neuvola-aineiston vahvistanut aiempia arvioita ikäryhmän terveysriskeistä. Diabetesta sairastaa tai siihen on riski joka toisella. Myös kolesteroliarvoihin puututtiin puolella osallistujista. Kognitiivista heikkenemistä havaittiin jopa 40 prosentilla.

Hyvä neuvola tarvitsee hyvän hoitajan

Turun neuvolaan kuuluu puolen toista tunnin mittainen hoitajan vastaanotto, jossa käydään läpi etukäteen täytetty kysymyspaketti, ja 45 minuutin vierailu fysioterapeutilla.

Marika Salminen kertoo, että vastaanotolla keskitytään henkilökohtaisiin tarpeisiin. Esimerkiksi kuntosalilla käyvät saattavat saada fysioterapeutilta yksityiskohtaisia harjoitusohjeita, aloittelijat peruspaketin.

Kuusi kuukautta käynnin jälkeen neuvolasta otetaan yhteyttä ja kysytään, miten sovitut asiat ovat toteutuneet. Ensimmäisten alustavien tulosten perusteella näyttää siltä, että sovitut lääkemutoksia on noudatettu hyvin.

Ravitsemussuosituksia annettiin joka toiselle asiakkaalle, ja niitä noudatti hyvin 50 ja melko hyvin 38 prosenttia eli suuri osa teki muutoksia ruokavalioon. Liikuntasuosituksiaan noudatti hyvin 40 prosenttia ja painonhallinnan ohjeita 70 prosenttia.

Marika Salminen toteaa, että tutkimuksesta saadaan tärkeää tietoa siitä, millainen tieto otetaan käyttöön, mitkä neuvot otetaan niin sanotusti onkeen.

Laura Viikari tähdentää, että työhön tarvitaan osaavia ja motivoituneita hoitajia.

- Hyvä neuvola nostaa terveydenhoitajan työn uudelleen arvoonsa. Ihanteena voisi pitää kuvaa kunnanlääkäreistä ja heidän työpareistaan, hyvistä terveydenhoitajista, jotka tunsivat yhteisönsä ja joiden ammattitaitoa arvostettiin. Heillä oli 1950-luvulla kansanterveyden visio ja tahtotila, jota tarvittaisiin taas.

Viikaria huolestuttaa tiedon vääristely ja huhut, jotka vaikeuttavat terveysammattilaisten työtä jatkuvasti. Neuvolassa havaittiin, että kohonnutta verenpainetta tai kolesteroliarvoja oli vain seurattu vuosia.

- Lääkärit ovat kirjoittaneet reseptit, mutta lääkkeitä ei ole hankittu, koska on luotettu enemmän naapurin rouvalta tai somesta kuuluihin huhuihin.

Kaikkia neuvolakaan ei tavoita. Osallistumisprosentti on ollut hyvä,

mutta 130 kutsuttua ei koskaan tavoitettu, eikä heistä saatu tietoa, miksi he eivät halunneet osallistua neuvolaan.

- En tiedä, olisiko Doctor House -tyyppinen kotikäyntikään auttanut. Polarisoituminen näkyy tässä ikäluokassa kuten muuallakin yhteiskunnassa. Masentuneita ja syrjäytyneitä on vaikea saada vastaanotolle, Viikari pohtii.

Ikääntyneiden neuvola helppo lisätä omalääkärin palveluihin

Tutkimushankkeen edetessä tietoa neuvolatoiminnasta levitetään Turun lähialueelle, koulutetaan hoitajia ja solmitaan kontakteja lääkäreihin.

Tutkimustulosten valmistuttua tarjotaan kustannustehokasta toimintamallia koko maahan. Vihreää valoa toiminnan laajentamiselle on saatu ministeri **Annika Saarikolta** ja kuntien vanhusneuvostoilta.

Turun kaupunki on satsannut kaksivuotiseen neuvolahankkeeseen kolme sairaanhoitajaa, fysioterapeutin, vastaanottotilat ja laboratorionäytteiden analysoinnin. Suurin yksittäinen kustannus ovat laboratorionäytteet, mutta kokonaiskustannukset eivät ole suuret.

Laura Viikari painottaa, että toimintaan mukaan lähtevien kuntien on kuitenkin varattava hyvät resurssit.

- Heille, joilla asiat ovat hyvin, neuvola on hyvä tarkastuspiste. Jos taas on asioita, joita on ollut vaikeaa ottaa muualla esille, neuvola tarjoaa siihen paikan. Siksi vastaanoton on oltava kiiretön eikä liukuihinmainen, Viikari toteaa.

Laura Viikari kannustaa kuntia liittämään neuvolatyöskentelyn käytännöt jo nyt perusterveydenhuollon omalääkärin palveluun. Tällöin uudet kustannukset voitaisiin pitää hyvinkin maltillisina ja ikäryhmän palvelut tehostuisivat.

- 75-vuotiaana ajokorttiasiat tulevat ajankohtaisiksi. Silloin voitaisiin kutsua terveydenhoitajan vastaanotolle ja jatkaa päivitettyjen tietojen kanssa lääkärille, jossa hoidetaan tarvittavat jatkotoimet ja ajokortti. Myös hoitotahto on tässä vaiheessa hyvä käydä läpi ja kirjata Kantaan.

Näin neuvola tulisi automaattisesti osaksi perustoimintoja, ja lisäresursiksi tarvitaan ainoastaan hoitaja.

Terve ikääntyminen aloitettava ajoissa

Jo nyt Turussa on huomattu, että ikääntyneiden neuvolalle on tarvetta ja sen avulla voidaan päästä hyvin tuloksiin niin taloudellisesti kuin inhimillisestikin. Kerätyn tutkimustiedon määrä on kasvanut vuoden aikana reilusti, ja Marika Salminen toteaa, että kunhan kaikki kerätty tieto saadaan loppuvuoden aikana tallennettua, alkaa hyvin mielenkiintoinen syksy niiden analysoinnin parissa.

Laura Viikari herättelee myös muiden kuin julkisen perusterveydenhuollon organisaatioiden vastuuta terveestä ikääntymisestä. Hän muistaa itse käyneensä työnantajan järjestämässä terveystarkastuksessa alle 30-vuotiaana, muttei sen jälkeen.

Mihin työikäisten terveyden ja erityisesti eläkeikää lähestyvien seuranta on hiipunut?

- Mitään tahoja ei nyt kiinnosta, millaisessa kunnossa ihmiset jäävät eläkkeelle. Terve ikääntyminen alkaa viimeistään 50-vuotiaana. Silloin siihen pitäisi valmentaa, erityisesti työterveyshuollossa. Iso kynnyks on myös 65 vuotta, kun jäädytään työelämästä pois. Silloin on tärkeää panostaa terveyteen, Viikari painottaa.

Turun kaupungin rahoitus

KETKÄ?

Marika Salminen

■ Turun kaupungin hyvinvointitoimialan opetus- ja tutkimuskoordinaattori ja Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kliinisen laitoksen dosentti

■ julkaissut yli 60 tieteellistä artikkelia gerontologian ja geriatrian alalta

Laura Viikari

■ Turun kaupunginsairaalan geriatrian poliklinikan osastonlääkäri ja Turun yliopiston lääketieteellisen tiedekunnan kliinisen laitoksen dosentti

■ julkaissut yli 40 tieteellistä artikkelia geriatrian ja gerontologian alalta

neuvolalle on katkolla kahden toimintavuoden jälkeen. Vuonna 1946 syntyneet pääsevät vastaanotolle, mutta jatko on epävarmaa. Marika Salminen kertoo, että kyselyjä on tullut jo nuoremmiltakin ikäluokilta.

Ikääntyvät ovat siis motivoituneita rakentamaan omaa terveyttään, ammattilaisen kanssa yhdessä ja kiireettä. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

teksti | Maria Markus kuvat | Aalto yliopisto ja Merja Ojala

*Avoim 3D-paikkatieto on tutkijoiden mukaan
hyödyllinen, ellei jopa välttämätön kaupunki-
suunnittelun työkalu. On vain keksittävä keinot
saada se tehokkaammin hyötykäyttöön.*

3D – HYPEÄ VAI HYÖTYÄ?

Kunnissa ollaan siirtymässä kaksiulotteisista kantakartoista 3D-kaupunkimalleihin. Modernit, urbaanit kunnat ovat niin jo tehneetkin, vuosia sitten. Siihen on syynsä.

3D-paikkatiedon avulla tehdyt mallinnokset auttavat hahmottamaan ympäristöämme paljon kaksiulotteisia suunnitelmia paremmin ja realistisemmin – eihän oikea maailmakaan ole kaksiulotteinen.

- Kaksiulotteisuuteen nojaten on vaikea tehdä esimerkiksi energia-, tuuli- ja tulvatarkasteluja tai logistiikkasuunnitelmia, sillä niihin kaikkiin tarvitaan myös korkeustietoa, sanoo Aalto-yliopiston Rakennetun ympäristön ja mittaamisen ja mallintamisen instituutin eli MeMon johtaja, professori **Hannu Hyypä**.

- Vasta korkeustiedon avulla voi-

daan simuloida, miten vaikkapa vesi imeytyy maaperään tai aurinko näkyy puiden tai rakennusten takaa.

Hannu Hyypä on tottunut väentämään 3D-paikannukseen liittyviä asioita rautalangasta. Hän on ollut aktiivisesti rummuttamassa tieteen avoimuuden, tiedevaikuttamisen ja tiedetuottamisen merkitystä. MeMo palkittiinkin vuonna 2019 Avoimen tieteen palkinnolla.

- Ei riitä, että tietoa vain jaetaan, vaan sitä on myös luotava vuorovaikutuksessa eri toimijoiden kanssa, Hyypä painottaa.

Hyypän johtamissa MeMon 3D-paikkatietoprojekteissa tietoa ja tiedettä on pyritty konkretisoimaan

suurenkin yleisön tavoitettaviin hankkeisiin. 3D-mallien luominen Ylen urheilutoimitukselle Lahden ikonista hiihtoreiteistä on yksi esimerkki tällaisesta hankkeesta.

Parempia päätöksiä 3D:n avulla

Kunnat ja kaupungit voivat hyödyntää kolmiulotteista paikkatietoa monin tavoin. Tohtorikoulutettava **Arttu Julin** kertoo, että Helsinki on tehnyt 3D-mallintamista jo 1980-luvulta lähtien ja ollut yksi pioneereista globaalistikin.

- Hyvä esimerkki on Kalasataman alue, joka on niin monikerroksinen metrotunneleineen ja tornitaloineen, että sitä ei enää oikein mitenkään voi suunnitella 2D-kartalla, Julin sanoo.

EI RIITÄ, ETTÄ TIETOA VAIN JAETAAN, VAAN SITÄ ON MYÖS LUOTAVA VUOROVAIKUTUKSESSA ERI TOIMIJOIDEN KANSSA.

Hän tekee väitöskirjaa kaupunkimalleista ja 3D:stä Aalto-yliopistoon ja on ollut kehittämässä 3D-kaupunkimallintamista muun muassa Helsingin kaupungin kanssa Helsingin älykäs tietomalli 2025 -hankkeessa.

3D-paikkatietoa käytetään kaupungeissa ensisijaisesti suunnittelun tukemiseen, mutta entistä enemmän myös analyysien tekemiseen. Esimerkiksi juuri Helsingin Kalasatamasta on tehty muun muassa tuulianalyyskejä, joiden avulla tarkastellaan, kuinka tuuli käyttäytyy tornitalojen ympärillä. Useat suuremmat kaupungit, kuten Helsinki ja Espoo, ovat myös tehneet analyyseja siitä, millainen energiantuottopotentiali talojen katoilla olisi, jos sinne asennettaisiin aurinkopaneeleja.

Analyyseja ei tehdä vain analysoinnin ilosta, vaan kaikki liittyy ja

johtaa parhaimmillaan lopulta päätöksentekoon.

- Kun kohde nähdään mahdollisimman todellisenä, on helpompaa tehdä järkevämpiä ja informoidumpia päätöksiä, Julin toteaa.

Kuntien päätöksenteon ja kuntademokratian kannalta olennaista on Julinin mukaan se, että 3D-paikkatietoa on avoimesti ja laajasti kenen tahansa saatavilla.

Esimerkiksi Helsingin kaupunki ylläpitää kansainvälistäkin huomiota saanutta Energia- ja ilmastoatlasta, josta jokainen pääsee tarkastelemaan kaupungin energiatietoja.

- Avoin 3D-paikkatieto tarjoaa osallistavan kaupunkisuunnittelun keinon. Kun tieto on avointa, nähdään missä mennään, ja asioita voidaan yhdessä kommentoida ja kehittää, Hannu Hyyppä lisää.

Lainsäädäntö Suomessa melko salliva

Hannu Hyyppä ja Arttu Julin toteavat, että avoin data on toki ollut yleistä jo ennen 3D:tä. Avoinella datalla tarkoitetaan yleisesti aineistoa, jota tehdään julkisilla varoilla ja jota hyödynnetään julkisen sektorin tarpeisiin.

Datan avoimuus mahdollistaa myös uudenlaisten liiketoimintamallien syntyminen.

Dataa tuotetaan nykyisin hurjia määriä. Kysymys kuuluukin, kuinka avointa dataa, mukaan lukien 3D-paikkatietodataa, voisi hyödyntää laajemmin ja tehokkaammin.

- Vaikka Suomea pidetäänkin kärkimaana 3D-kaupunkimallinnuksen yleistymisessä, jarruna on meilläkin ollut käytännön sovellusten ja hyödyntämisratkaisujen vähäisyys sekä

jatkuen >

**TEORIASSA KUKA TAHANSA
VOISI RYHTYÄ KAUPUNKI-
MALLINTAMAAN VAIKKA HETI,
JOS KIINNOSTUSTA RIITTÄÄ.**

Arttu Julin

Aalto yliopisto

jatkuu >

3D-kaupunkimallien hyödyntämiseen liittyvien käytäntöjen puute kaupunkiorganisaatioissa, Hyypä sanoo.

Arttu Julinin mukaan kunnat voisivat ottaa rohkeamman asenteen 3D-paikkatiedon avaamiseen ja hyödyntämiseen. Hän on huomannut, että esimerkiksi yksityisyyden suojaan ja standardeihin liittyvät kysymykset askarruttavat ja usein jarruttavatkin kuntien intoa paikkatiedon avaamiseen.

- Toki säädökset on otettava huomioon, mutta globaalisti ajateltuna lainsäädäntö on Suomessa aika salliva. On ollut tilanteita, että kaupungit eivät uskalla toimia, sillä ne odottavat ylhäältä standardointeja, hän tietää.

- Mutta kyseessä on tietysti kaksiteräinen miekka. Esimerkiksi vedenjakeluun liittyvien asioiden avaamiseen voi toki liittyä turvallisuusriskejä.

Ratkaisuja osaamispulaan

Suurin hidaste 3D-paikkatietojen

KOLMIULOTTEINEN PAIKKATIIETO – MITÄ SE ON?

■ 3D-malleilla pyritään luomaan mahdollisimman luonnollinen kuva eri alueista ja kohteista, esimerkiksi rakennuksista ja yhä enemmän myös kasvillisuudesta ja infrastruktuurista.

■ 3D-paikkatietoaineistoja kerätään esimerkiksi lentokoneesta laserkeilaimen ja ilmakuvauksen avulla tai maan tasalta ajoneuvojen tai maalaserkeilauksen avulla. Laajojen alueiden kartoituksessa hyödynnetään satelliittikuvia.

■ 3D-paikkatietoaineistoja voi tarkastella paikkatieto-ohjelmistoissa ja karttasovelluksissa sekä pelimoottoreissa ja erilaisissa 3D-ohjelmistoissa. Osa ohjelmistoista perustuu avoimeen lähdekoodiin ja ne ovat ilmaisia ja jokaisen käytettävissä.

■ 3D-paikkatietoa hyödynnetään tutkimuksen ja kaupunki- ja ympäristösuunnittelun lisäksi muun muassa rakentamisessa, tulvakartoituksissa ja -simulaatioissa, ilmansaaste-ennusteissa, melulaskennassa ja liikennesimulaattoreissa.

hyödyntämisessä kaupunkiorganisaatioissa on Hannu Hyypän ja Arttu Julinin mukaan kuitenkin osaa mispula.

Vaikka Helsingissä ja muissakin isoissa kaupungeissa, kuten Espoossa, Vantaalla, Tampereella, Turussa ja Oulussa, osaamista löytyy organisaatioiden sisältäkin, pienemmissä kaupungeissa ja kunnissa tilanne on huomattavasti heikompi.

- Hankkeissamme onkin tavoitteena viedä osaamispääomaa eteenpäin, Hyypä sanoo.

Hyvänä asiana Hyypä ja Julin näkevät sen, että yleensä ottaen kuntalaisten kyvyt saada tietoa ovat parempia kuin koskaan. Internet on pullollaan avointa dataa sekä ilmaisia ohjelmistoja ja tutoriaaleja sen perkaamiseen ja hyödyntämiseen.

- Teoriassa kuka tahansa voisi ryhtyä kaupunkimallintamaan vaikka heti, jos kiinnostusta riittää. Harrastelijoita onkin koko ajan enemmän, Julin kertoo.

Perusongelmaa harrastuneisuu-

della ei kuitenkaan paikata. Osaa-
mispulaan on löydettävä ratkaisuja
esimerkiksi palkkaamalla kuntiin li-
sää 3D-paikkatietoasiantuntijoita se-
kä lisäämällä kommunikaatiota ja
yhteistyötä kuntien ja kaupunkien
välillä.

- Kaupungeissa voi olla osaavia
ja hyviä tiimejä, mutta he eivät ehkä
edes tiedä toistensa tekemisistä, vaan
kaikki puuhailevat omilla tahoillaan,
Julin miettii.

3D-paikkaosaamista pitäisi hä-
nen mukaansa myös nivoa useam-
paan alaan.

- Kyseessä on loppuviimein todel-
la monialainen kenttä, eikä ymmär-
rys saa jäädä vain maanmittareille ja
maantieteilijöille, Julin painottaa.

Hyöppä ja Julin heittävät myös
ilmaan ajatuksen kuntien ja kau-
punkien omista data-agenteista.
Aalto-yliopistolle on palkattu kym-

menkunta tutkijaa data-agenteiksi,
jotka toimivat tutkimusdatan hallin-
nan asiantuntijoina laitoksillaan. Da-
ta-agentit ovat madaltaneet kynnystä
kysyä ja saada apua datanhallinnan
tukeen.

Kuntien tarpeet ja uhat

Nyt alkavassa tutkimuksessa Hannu
Hyöppä ja Arttu Julin aikovat pereh-
tyä kuntien 3D-paikkatiedon kerää-
misen ja käytön nykytilanteeseen.

Tarkoituksena on kyselyiden ja
haastatteluiden avulla selvittää, mi-
hin avoimia ohjelmistoja tällä het-
kellä kunnissa hyödynnetään, ja
tunnistaa hyödyntämistä motivoivia
ja toisaalta hidastavia tekijöitä.

- Kuntien koko ja resurssit tie-
tysti vaihtelevat. Meitä kiinnostaa,
millaisia tarpeita ja uhkia erilaisissa
kunnissa paikkatietojen suhteen on.
Haluamme selvittää, millaisia aineis-

toja on helposti kuntien saatavilla
ja miten 3D-tieto muuttaa nykyisiin
2D-ohjelmistoihin tukeutuvia pro-
sesseja, Hyöppä sanoo.

- Pyrimme tuottamaan yleis-
hyödyllisen konseptin, joka on
mahdollisimman monen kunnan
hyödynnettävissä pienin kustannuk-
sin ja ohjelmisto- ja laitevalikoimas-
ta riippumatta.

Julin lisää, että samalla, kun
he perehtyvät Suomen eri kuntien
tilanteeseen, he toivottavasti saavat
kuntia kiinnostumaan enemmän
paikkatiedon hyödyntämisestä.

- Visionamme on, että kunnilla
on tulevaisuudessa nykyistä moni-
puolisemmat työkalut operoida yhä
enemmän avoimiin aineistoihin ja
teknologiaan pohjautuvalla paikka-
tietokentällä. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

Euroopan muuttoliikeverkosto (European Migration Network, EMN)

Suomen yhteyspisteen uusimmat julkaisut:

Lasten suojelu muuttoliikkeen yhtey- dessä EU-jäsenvaltioissa ja Norjassa

Tässä katsauksessa vertaillaan, miten eri EU-
jäsenvaltiot sekä Norja ovat toimeenpanneet
Euroopan komission tiedonannon koskien
muuttoliikkeessä olevien lasten suojelua.
Julkaisussa on myös tiivis katsaus Suomen
tilanteeseen. Suomenkielinen katsaus perustuu
EMN:n maaliskuussa 2021 julkaisemaan ver-
tailuraporttiin *Children in Migration: Report on
the state of implementation in 2019 of the 2017
Communication on the protection of children in
migration*.

Säännösten vastaisesti maassa pitkään oleskeleviin henkilöihin kohdistuvat toimet: käytännöt ja haasteet EU:ssa ja Norjassa

Tässä katsauksessa tarkastellaan EU-maiden
ja Norjan viranomaisten käytäntöjä siihen, miten
ennaltaehkäistä kolmansien maiden kansalais-
ten pitkäaikaista laitonta maassa oleskelua ja
miten torjua paperittomuuteen liittyviä sosiaalisia
lieveilmiöitä. Raportissa tarkasteltiin henkilöitä,
joita ei voida palauttaa sekä paperittomia, jotka
eivät ole viranomaisten tiedossa. Tämä suomen
kielinen raportti perustuu EMN:n äskettäin julkai-
semaan EU-vertailututkimukseen *Responses to
long-term irregularly staying migrants: practices
and challenges in the EU and Norway*.

Yhteystiedot:

Euroopan muuttoliikeverkosto, Maahanmuuttovirasto
Puh: 0295 430 431
emn@migri.fi
www.emn.fi (Suomen kansalliset verkkosivut)
www.ec.europa.eu/emn/ (kansainväliset verkkosivut)

Julkaisut löytyvät osoitteesta:
www.emn.fi/raportit/uusimmat_raportit
Tiedustelut sähköpostitse emn@migri.fi.

Koulujen ongelmat ovat nousseet toistuvasti otsikoihin. Ratkaisukeinoja ongelmiin olisi, mutta se edellyttäisi muutoksia lainsäädäntöön, sanoo julkisoikeuden apulaisprofessori Niina Mäntylä Vaasan yliopistosta.

VALVONTA JA TARKASTUKSET TAKAISIN KOULUIHIN

Suomi on ainoa Pohjoismaa, joka ei valvo koulujaan systemaattisesti. Julkisoikeuden apulaisprofessori HTT, OTM **Niina Mäntylä** arvioi, että koulujen valvonta on pitkälti jäänyt oppilaiden ja heidän huoltajiensa vastuulle.

- Heidän on oltava aktiivisia saadakseen muutosta vakaviinkin epäkohtiin, joihin puututaan – jos puututaan – useimmiten kanteluiden perusteella.

Apulaisprofessori Niina Mäntylä johtaa tutkimushanketta, jossa pureudutaan perusopetuksen valvontaan empiirisiin aineistoihin tukeutuen.

Tutkimushankkeen järjestämään kansalaiskyselyyn vastasi yli 250 huoltajaa ja oppilasta.

Tämän ohella toteutettiin erillinen asiantuntijapaneeli eDelphi-menetelmällä. Tähän osallistui kaikkiaan 35 asiantuntijaa: rehtoreita, virkamiehiä esimerkiksi AVIsta, eduskunnan oikeusasiamiehen kansliasta, opetushallituksesta sekä alan järjestöistä.

Tutkimushankkeessa mukana ovat asiantuntijoina professorit **Suvianna Hakalehto** Itä-Suomen yliopistosta sekä **Lotta Lerwall** Uppsalan yliopistosta, **Hanna-Kaisa Pernaa** Vaasan yliopistosta ja tutkija **Maria Refors Legge** Tukholman yliopistosta. Projektitutkijana hankkeessa työskentelee **Ville Karjalainen**.

Laaja tutkimus on loppusuoralla ja jo nyt tutkijaryhmä tietää varsin paljon perusopetuksen valvontaan

liittyvistä puutteista.

Niina Mäntylän mukaan ilmeistä on, että huoltajat eivät tunne oikeusturvakeinoja eikä heillä liioin ole voimia vaatia lastensa oikeuksia esimerkiksi erityisen tuen osalta.

- Tällä hetkellä lapsen oikeudet eivät toteudu, jos koulu ei puutu epäkohtiin, eikä huoltaja ole aktiivinen. Lapsi ei esimerkiksi saa hänelle lain mukaan kuuluvaa erityistä tai tehostettua tukea, terveellistä ja turvallista oppimisympäristöä tai oman uskonnon opetusta, Mäntylä luettelee.

Kyselyyn vastanneista yksi kirjoittikin vastauksessaan:

”Tuen portaat tuntuvat olevan vain sanahelinää joka ei tarkoita mitään. Ne ei velvoita mitään ja ne kirjataan ympäröivästä joten kukaan ei voi valittaa mistään jos ei sitä selkeästi lue. Kaikesta pitäisi valittaa ja joka asiaa olla vaatimassa jotta jotakin saa.”

Juhlapuheissa kiitellään maailman parhaisiin kuuluvaa koulujärjestelmäämme. Mutta: kuntien välillä ja jopa kunnan sisällä koulujen ja opetusryhmienkin välillä on suuria eroja siinä, kuinka oppilaan ja hänen huoltajiensa esille nostamiin ongelmiin vastataan ja reagoidaan.

Mäntylän mukaan tutkimustieto vahvistaa, että perusopetusta valvotaan sattumanvaraisesti.

- Kaikkein heikoimpaan asemaan jäävät ne lapset ja perheet, jotka ovat muutenkin heikoimmilla tässä systeemissä, Mäntylä tähdentää.

Miten valvontaa sitten pitäisi ke-

**PUOLUEETONTA TAHOA
JA NEUVONTAA KAIVATAAN
ILMEISEN PALJON.**

hittää?

Mäntylän mukaan kysely kertoo, että monellakin tavalla.

Vaikka esiin nousi yksittäisiä hyviä kokemuksia asioiden ratkaisemisesta kouluilla - ja asiat lopulta olivat ratkenneetkin koulun tai kunnan tasolla - huoltajien ja oppilaiden vastauksista korostui syvä epäluottamus asioiden käsittelijöitä kohtaan.

- Puolueetonta tahoa ja neuvontaa kaivataan ilmeisen paljon, Mäntylä sanoo.

Näin kirjoitti yksi kyselyyn vastanneista:

"Tulisi mielestäni olla koulusta täysin riippumaton taho tai henkilö, jolle lapset voisivat puhua pelkäämättä."

Kuntiin toivottiin myös anonyymiä kanavaa, jonne voisi ilmoittaa epäkohdista ilman että lapsi ja perhe tai ilmoituksen tehnyt harjoittelija joutuisi huonoon valoon

"Joku ulkopuolinen helposti saatutettava viranomainen jolle voisi raportoida koulua koskevista epäkohdista niin ettei itse tai lapsi joudu nimityksi. Samalta viranomaiselta voisi saada myös neuvoja silloin kun tarvitsee tukea koulun kanssa asioiden ratkaisemiseen."

Niina Mäntylän mukaan ongelmien kanssa painivat oppilaat ja huoltajat eivät useimmiten tiedä, mistä oikea viranomaisapu löytyy. Valvontaa harjoittavista tahoista ja oikeusturvakeinoista tulisikin löytyä selkeä kaavio ja tiedot esimerkiksi Internetistä ja wilmasta. Esimerkiksi valtakunnallinen puhelinneuvonta auttaisi myös.

Mäntylä sanoo, että tutkimuksen tulokset puhuvat lainsäädännön tämentämisen puolesta.

- Oppilaiden oikeudet eivät voi jäädä yleisen sanahelinän tasolle, ne täytyy kirjata lakiin konkreettisemmin, apulaisprofessori linjaa.

Kyselytutkimus toi esille useita

konkreettisia ehdotuksia oppilaiden oikeusturvan parantamiseksi.

- Kouluille tehtäviä tarkastuksia kaivataan takaisin. Erityisesti näitä koettiin tarvittavan aikuisresurssien kontrollointiin sekä tukipalveluiden toteutumisen varmistamiseksi, Mäntylä selvittää.

Vastauksissa ehdotettiin myös kunnassa toimivaa kouluasiamiestä, joka valvoisi yhdenvertaisuuskysymyksiä ja tukisi vanhempia erityisen tuen kysymyksissä.

Niina Mäntylän mukaan tutkimus vahvistaa, että aluehallintoviranomaisille haluttaisiin nykyistä enemmän toimivaltaa puuttua koulujen ongelmiin.

jatkuen >

TEHTY SULLE.

Rakennamme kutsuvia koteja ja toimivia tiloja koko Suomen alueella **vuokramallilla** ja **kokonaisvastuu-urakkana**.

- PALVELUASUMISEN TILAT
- LASTENSUOJELUN TILAT
- PÄIVÄKODIT JA KOULUT
- TOIMITILAT JA ASUNNOT
- TILAT NYT MYÖS SIIRTOKELPOISINA

Siirrettävä koulu, päiväkoti tai palvelukoti on järkevä ratkaisu esimerkiksi kunnan väestörakenteen tai tilatarpeiden muuttuessa. Siirtokelpoiset tilamme ovat puurakenteisia, arkkitehtonisesti laadukkaita ja ne näyttävät aivan samanlaisilta kuin pysyvät kiinteistöt. Moduulit valmistetaan omalla tehtaallamme Siikalatvassa.

Jos kunnassanne on tilatarpeita, jotka voisimme ratkaista, tai jos hallinnassanne on yllä mainituille tiloille soveltuvia tontteja, ole yhteydessä **myynti@sikla.fi** tai suoraan siklalaisiin **www.sikla.fi/yhteystiedot**. Palvelemme mielellämme!

Siklalla toiminnan ytimessä ovat tilojen käyttäjät. Tutkimme tilojemme käyttäjien tarpeita ja toiveita ja haastattelemme heitä kysyen, kuinka rakentamamme tila oikeasti toimii arjessa. Saamiemme vastausten pohjalta voimme suunnitella rakennuksia, jotka oikeasti vastaavat käyttäjiensä tarpeisiin, ja jotka toimivat ihanteellisesti vuoden jokaisena päivänä.

Siksi voimme ylpeinä sanoa: Tehty sulle.

Tilaa uutiskirjeemme, niin kerromme lisää!

www.sikla.fi/uutiskirje

SIKLA

jatkuu >

Myös muita tehostamistoimia ehdotettiin:

- Kyselyt ja seuranta useamman kerran lukuvuodessa, auditoinnit, ja ehdotettiin jopa seurantatulosten sitomista koulujen rahoitukseen, Mäntylä listaa keinovalikoimaa.

Kouluilla ja kuntien sivistystoimen johdossakaan ei Mäntylän mukaan osata aina antaa oppilaan huoltajille kirjallista viranomaispäätöstä muutoksenhakuohjeineen, eivätkä kaikki huoltajat osaa sellaista edes kysyä.

Mihin sitten kiinnitti huomionsa asiantuntijapaneeli?

- Varsin paljon toistui samoja asioita kuin kansalaiskyselyssä, Niina Mäntylä kertoo.

Asiantuntijoiden vastauksissa korostettiin tiedon merkitystä menettelyistä ja prosesseista. Myös asiantuntijat näkivät neuvonnassa ongelmia.

"Jokaisella perusopetuksessa toimivalla henkilöllä ja oppilailla sekä huoltajilla tulee olla tiedossa prosessi, miten asiassa voi toimia", yksi vastanneista asiantuntijoista kirjoitti.

Ja esille nostettiin Mäntylän edellä mainitsema osaamisen puute kirjallisten päätösten kohdalla.

"Ensinnäkin huoltajilla ei ole riittävästi tietoa esimerkiksi siitä, mistä perusopetuksen tukitoimista kuuluu saada kirjallinen päätös, eivätkä opetustoimen viranhaltijat tiedota näistä oikeuksista ja toimintamenettelyistä."

Apulaisprofessori Mäntylän mukaan tutkimuksesta käy ilmi, että oppilaiden kaipaamia tukitoimia "torjutaan" suullisesti ja perustelematta, vaikka päätökset pitäisi lain mukaan perustella.

Myös asiantuntijat tunnistavat vastauksissaan, että koulujen menettelyt siinä, miten oppilaiden ja huoltajien esille nostamiin ongelmiin vastataan ja reagoidaan, ovat kirjavia. Menettelyjä löytyy laidasta laitaan.

Mäntylä sanoo, että nykyisen valvontajärjestelmän nähdään mahdollistavan tällainen kirjava menettely, koska toimintaa ei valvota yleisem-

LAILLISUUSVALVONTA PERUSTUU HUOLTAJEN KANTELUIHIN JA TEHOKKAAT KEINOT VELVOITTA KOHDE TOIMIMAAN LAINMUKAISESTI PUUTTUVAT.

min ja kanteluihin perustuva järjestelmä korjaa vain yksittäistapauksia, eikä seurantaa ja sanktioita ole.

- On selvää, että kantelujen kautta tapahtuva valvonta ei ole riittävää eikä toimivaa. Ja kantelumenettely on hidas tilanteessa, jossa kyse on lapsen oikeusturvasta, Niina Mäntylä täsmentää.

Ne asiantuntijat, jotka kokivat valvonnan toteutuvan huonosti, kuvaavat samoja haasteita kuin oppilaat ja huoltajat.

- Laillisuusvalvonta perustuu huoltajien kanteluihin ja tehokkaat keinot velvoittaa kohde toimimaan lainmukaisesti puuttuvat. Informaatio-ohjaus ei auta, jos opetuksenjärjestäjä ei ole halukas muuttamaan käytäntöjään, Mäntylä tiivistää.

Asiantuntijat kiinnostivat huomionsa lainsäädäntöön, joka jättää tulkitsijalle liian paljon liikkumatilaa.

"Lainsäätäjän tulisi tehdä työnsä huolellisemmin. Lakitekstin ei pitäisi olla laveasti tulkittavissa. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki oli hyvä (huono) esimerkki. Pari sivua lakitekstiä vaati moninkertaisen käyttöoppaan, vaikka lukijat olivat koulutettua porukkaa."

Politiikan tempoilevuus heijastuu kentän arkeen nopeasti", yksi asiantuntijoista kirjoitti.

Aluehallintovirastojen AVIen roolin kehittäminen nousee esiin sekä asiantuntijapaneelin että huoltajien ja oppilaiden vastauksista.

- Keskeinen kehitettävä seikka on AVIn oma-aloitteisen valvontaroolin mahdollistaminen, Niina Mäntylä kiteyttää. Tutkimusryhmä ehdottaa erityisesti riskiperusteista valvontaa, jossa seurantatietojen pohjalta ongelmallisiin kuntiin tai kouluille tehtäisiin valvontakäyntejä.

Asiantuntijoiden vastauksissa perusopetuksen tilannetta verrataan varhaiskasvatukseen, jossa aluehallintovirastoilla on oma-aloitteinen valvontamahdollisuus.

Apulaisprofessori Niina Mäntylän mukaan moni asiantuntijapaneelin vastaajista katsoi, että perusopetuksen lainsäädäntöä tulisi muuttaa vastaavalla tavalla. Varhaiskasvatuksen henkilökunnalle on myös esimerkiksi juuri säädetty ilmoitusvelvollisuus epäkohdista.

- Näin pitäisi olla myös perusopetuksessa, hän sanoo. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

KESTÄVÄ KUNTA

Kestävyys kuntatasollakin on paljon laajempi asia kuin YK:n kestävän kehityksen tavoitteet. Se on sitä, että kunta on olemassa ja luo hyvinvointia kestävällä pohjalla.

Kestävyysajattelu keskittyy kunnissa liian usein pelkätään ympäristöllisiin kysymyksiin ja isoihin abstrakteihin kokonaisuuksiin ja tavoitteisiin, jotka eivät välttämättä juurikaan näy käytännön päätöksenteossa ja toiminnassa.

Tämä on yksi niistä potentiaalisista ongelmista, joihin Tampereen yliopiston Johtamisen ja talouden tiedekunnan yliopistonlehtori **Lotta-Maria Sinervo** haluaa suunnata valokeilaa juuri alkavassa, *Kestävän kuntatalouden tietopohja – nyt ja tulevaisuudessa* –tutkimuksessa.

- Kunnan perustehtävä nojaa kestävyteen. Niidenhän pitäisi pystyä tarjoamaan palveluja kuntalaisille kestävästi ja oikeudenmukaisesti, hän toteaa ja muistuttaa, että kestävydessä kyse on ympäristöllisten kysymysten lisäksi taloudellisesta ja sosiaalisesta ulottuvuudesta.

Etenkin kun puhutaan kunnan perustehtävistä, sosiaalinen näkökulma korostuu.

Kestävyden käytännön toteutuksista monimutkaistaa se, että teemaan liittyy eturistiriitoja, jotka johtuvat kilpailevista arvoista sekä erilaisista kestävyden merkityksisällöistä ja näkökulmista. Toiset painottavat ympäristökysymyksiä, toiset näkevät ne kenties kestävän talouden jarruna. Toisille kestävyyttä

on sosiaalinen tasa-arvo, toisille kestävyden perustan luo ennen kaikkea tasainen ja jatkuva talouskasvu.

Lopulta kestävyysajattelussa kyse on siis arvokeskustelusta, jossa puntaroidaan, millaista kuntaa ollaan luomassa.

Kuntatalous koskee kaikkia

Lotta-Maria Sinervon mukaan kestävyden pitäisi olla kunnan läpileikkaava asia ja keskeinen tavoite kaikessa tekemisessä, ja ymmärrys siitä tulisi kuntatasolla kulkea läpi koko organisaation.

Kyseessä on siis laaja asiakokonaisuus, joka vaatii kykyä tarkastella asioita monelta eri kantilta.

Itse hän kertoo lähestyvän kestävyttä talouden näkökulmasta, mutta kuitenkin sillä ajatuksella, ettei talous ole irrallaan muusta toiminnasta.

- Kuntataloutta ajatellaan helposti liian kapeana, vain tiettyjä asia-

kokonaisuuksia tai tiettyjä kunnan toimijoita koskevana teemana. Talous mielletään pelkäksi talouden seurannaksi, raportoinniksi ja kirjanpitolukemiseksi, vaikka kyse on siitä, mihin kunta resurssinsa suunnata ja mitä se niillä saa aikaiseksi.

Nyt alkavassa tutkimushankkeessa keskitytään kuntien viranhaltijoihin ja heidän käsitykseensä kestävästä kuntataloudesta, mutta aiemmin tehdyissä tutkimuksissa Sinervo on kollegojensa kanssa pureutunut siihen, miten luottamushenkilöt kuntatalouden mieltävät. Vastaukset ovat Sinervon mukaan olleet hyvin kirjavia.

- Toiset lähtevät kaikkeen päätöksentekoon taloudesta käsin. Toiset taas miettivät, että talousasiat eivät itselle kuulu, sillä kunnan talousjohtaja kyllä hoitaa sen sektorin, hän kertoo.

Raha mahdollistajana

Ongelmallista Lotta-Maria Sinervon mukaan on myös se, jos talous ymmärretään pelkkänä rahan määränä ja että sitä käytetään lyömäaseena, johon vedoten päätetään, mihin kaikkeen ei ole varaa. Säästetään ja supistetaan, höylätään ja pihistetään, ollaan huolissaan velkaantumisesta tai vaihtoehtoisesti puhutaan makrotason kysymyksistä kuten globaalin talouskasvun mahdollisuuksista.

jatkuu >

jatkuu >

- Haluaisin itse ajatella niin, että talous olisi mahdollistaja, jonka avulla saadaan toteutettua kulloinkin tärkeiksi koettuja ja järkeviä asioita, ja kestävästi tietenkin, hän pohtii.

Kuntaorganisaation onnistumisesta asukkaidensa tarpeisiin vastaamisessa puhutaan yleisesti tuloksellisuutena. Sillä tarkoitetaan sitä, miten hyvin organisaatio käyttää rajalliset resurssinsa palvelujen järjestämiseen. Voidaan esimerkiksi tarkastella, kuinka paljon yhden päivähoitopaikan kustannukset ovat tai montako lasta yksi hoitaja päivähoitossa hoitaa verrattuna vaikkapa toiseen päiväkotiin.

- Tämä tuottavuuden ja taloudellisuuden tarkastelu ei kuitenkaan kerro sitä, tehtiinkö oikeita asioita. Siihen pyritään vastaamaan tarkastelemalla vaiuttavuutta eli sitä, kykeneekö kunta vastaamaan alueellisesti päivähoitotarpeeseensa niin, että päivähoiton asiakkaat ovat tyytyväisiä, Sinervo kertoo.

- Taloudelliseen kestävyYTEEN kuuluu siis myös palvelunäkökulma.

Tiedolla johtamisessakin kyse arvoista

Lotta-Maria Sinervo tekee tutkimusta yhteistyössä Itä-Suomen yliopiston Sosiaali- ja terveysjohtamisen laitoksen professorin, **Harri Laihosen**, kanssa. Laihonen tuo tutkimukseen tiedolla johtamisen näkökulmaa.

PROJEKTIAJATELUN TAKIA ERIKOISTUTAAN LIIKAA JA SILLOIN ON VAARANA, ETTÄ KOKONAISAJATELLO, JOTA SELLAISEN SUURI ILMIÖ KUIN KESTÄVYYS VAATII, KATOAA.

- Minua kiinnostaa selvittää, millä tietopohjalla kunnan päättäjät toimivat. Käytännön problematiikka liittyy vahvasti siihen, että talousasioita hoitaa yksi porukka, tiedolla johtamista toinen, ja sitten on usein vielä oma kestävyysprojektien parissa työskentelevä porukka, Laihonen sanoo.

- Projektiajattelun takia erikoistutaan liikaa ja silloin on vaarana, että kokonaisajattelu, jota sellainen suuri ilmiö kuin kestävyys vaatii, katoaa.

Laihonen huomauttaa myös, että tiedolla johtamisessa keskustelu tapahtuu usein täydellisen rationaalisuuden hengessä, mikä myöskin voi johtaa harhaan.

- Ikään kuin lisäraportointi kykenisi antamaan vastauksen kaikkiin kysymyksiin.

Hänen mukaansa kestävyysajattelussa tarvitaan toki tietoa, mutta viime kädessä törmätään kuitenkin perustavanlaatuisiin arvokysymyksiin, aivan kuten taloudellisista resursseista päätettäessä: mitä asioita pidetään tärkeänä ja millaista hyvinvointiyhteiskuntaa halutaan rakentaa?

- Kestävyytoimenpiteet menevät edelleen valitettavan usein niin, että jaetaan jokin summa rahaa johonkin projektiin ja sanotaan, että tehkää jokin ympäristöteko. En oikein tiedä, mikä muuttaisi ajattelutavan sellaiseksi, että kestävyYTEÄ edistävien valintojen tekeminen koettaisiin joko kaisen kunnan päättäjän ja asukkaan asiaksi, hän pohtii.

Laihosta kiinnostaa nyt erityisesti se, mitä tapahtuu, kun kuntien vastuulta otetaan pois sosiaali- ja terveysala. Mitä jää jäljelle, ja mitä kunnat reformin jälkeen tekevät? Tähän asti tiedolla johtamisen suuret kysymykset ovat nimenomaan liikkuneet soten ympärillä.

- Minkälaisia keskusteluja valtuustoissa tullaan käymään sote-uudistuksen jälkeen? Kysymykset ja teemat tulevat olemaan aivan erilaisia kuin ennen.

Oletuksena on, että uudistuksen jälkeen kunnat ovat entistä vahvemmin sivistyskuntia. Nähtäväksi jää, millaisia resursseja esimerkiksi opetus- ja kasvatuspalveluille annetaan ja miten tasa-arvoisesti kulttuuripalvelut tulevat olemaan asukkaiden saatavilla.

- Nämä sekä elinvoima- ja elinympäristötehtävät pitävät sisällään paljon kestävyYTEEN valintoja, joita ratkotaan kunnan talouden suunnittelussa ja resursoinnissa. Tämä edellyttää tietopohjan laajentamista ja syventämistä.

Lisää ymmärrystä kestävyYTEEN toimintatavoista

Lotta-Maria Sinervon ja Harri Laihosen tutkimushanke käynnistyy kirjallisuuskatsauksella, jonka lisäksi tehdään asiantuntijahaastatteluja sekä nykytilaa kartoittava dokumenttianalyysi kuntien erilaisista asiakirjoista, kuten strategioista, talousarvioista, toimintasuunnitelmista ja tilinpäätöksistä.

Varsinainen aineistonkeruu toteutetaan kyselyllä, johon vastaavat talouden ja sivistyskunnan toimialojen johtajat, päällikkötaso ja erityisasiantuntijat.

- Tavoitteena on mahdollisimman laaja vastausjoukko ja aktiivinen osallistuminen kuntien kannalta tärkeän yhteisen teeman tutkimukseen, Sinervo ja Laihonen sanovat.

Tarkoituksena on siis selvittää, miten kuntien tiedolla johtamisessa huomioidaan kestävyysshaaste ja millaisia uudenlaisia tietotarpeita ilmiöön liittyy.

- Uskomme, että tutkimushankkeemme hyödyttää kuntakenttää laaja-alaisesti, sillä tavoitteenamme on luoda ymmärrystä kestävyYTEEN toimintatavoista ja tietopohjasta suomalaisten kuntien hyödynnettäväksi, he toteavat. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

KESKUSTELUTAITO ON NUMEROPÄÄTÄ TÄRKEÄMPÄÄ

Lotta-Maria Sinervon mukaan kunnan luottamushenkilön ei suinkaan tarvitse olla piinkova talousoppinut. Kunnissa on kyllä osaavia talousihmisiä ja päättäjät saavat ammattimaisesti koostettua tietoa päätöksenteon tueksi.

Perusasiat kunnan resursseista ja taloudenpidosta on kuitenkin tärkeää olla hallussa.

- On olennaista ymmärtää, mistä kunnan resurssit ylipäätään tulevat ja mitkä tekijät niihin vaikuttavat eli esimerkiksi se, millaisia veronmaksajia kunnassa asuu ja millainen palveluntarve alueella on, hän sanoo.

Myös talouden raportteja on hyvä pystyä kuitenkin jollain tasolla ymmärtämään. Esimerkiksi talousarvion lukutaito mahdollistaa olennaisten asioiden esiin nostamisen ja kokonaisuuden hahmottamisen. Monet tärkeät valinnat tehdään budjettia laadittaessa ja juuri silloin päätetään, mitä tulevalla kaudella tullaan tekemään. Silloin kannattaa siis olla hereillä eikä voitotella jälkikäteen.

Kaikki eivät pidä numeroista, mutta niitä ei Sinervon mukaan tarvitsekaan rakastaa. Tärkeintä on kyky hahmottaa kokonaisuus ja halu käydä dialogia muiden, myös kenties aivan päinvastaisia valintoja ajavien päättäjien kanssa.

- Sen sijaan, että pusketaan itsepäisesti omaa agenda eteenpäin, olisi tärkeää hahmottaa, minkälaisen taloudellisen kokonaisuuden kunta muodostaa ja pohtia sitä, mihin kunta-päättäjät ylipäätään voivat vaikuttaa ja mitkä asiat puolestaan ovat oman päätöksenteon ulkopuolella.

Päättäjänkin kannattaa myös aina pitää mielessä se, että jos ei ymmärrä tai tiedä jotain, esimerkiksi mistä jokin luku talousarvioon tai -raporttiin tulee, aina voi ja kannattaa kysyä.

- Kaikilla päättäjillä pitäisi olla rohkeus kysyä tyhmiäkin kysymyksiä ja pyytää vastauksia, Sinervo neuvoo. •

**KAIKILLA PÄÄTTÄJILLÄ PITÄISI
OLLA ROHKEUS KYSYÄ TYHMIÄKIN
KYSYMYKSIÄ JA PYYTÄÄ VASTAUKSIA.**

KUNTAVAALIEN PARADOKSI: USKOTTAVA INSTITUUTIO, LASKEVA ÄÄNESTYSAKTIIVISUUS

Kesäkuun 2021 kuntavaalien äänestysprosentti oli matalin sitten vuoden 1945.

Tutkijat eivät kuitenkaan vetäisi pitkälle meneviä johtopäätöksiä kuntademokratian tilasta. Matala äänestysprosentti oli monen tekijän summa: siihen vaikuttivat niin kampanjateemojen valtakunnallisuus, kesäinen ajankohta kuin tietenkin pandemia.

Helsingin yliopiston yleisen valtio-opin dosentti **Hanna Wass** pitää vaaleja ”yllättävän hyvinä”.

- Taustalla oli kuitenkin ”suuri tuntematon” eli sote. Tulevaisuuden visioita on vaikea rakentaa. Tähän nähden kampanjoinnin ytimessä ol-

lut talousskenaario toimi hyvin, Wass pohtii.

Wassin mielestä asetelma oli aika perinteinen. Keskustelun ytimessä oli talous ja kulttuurisodat jäivät pois. Kokeneena vaalikommentatorina hän myös koki, että vaalien mediapeitto oli hyvä.

- En ole aikoihin havainnut vastaavaa hypeä. Voi johtua siitä, että tämä kotimainen skene on ollut kauan päällä: puoleentoista vuoteen ei olla käytännössä matkusteltu ja uutisointi on keskittynyt kansalliseen politiikkaan.

Vaalitutkija **Sami Borg** Tampereen yliopistosta puolestaan kokee, että ”kotimaisen skenen” ongelma kuntavaaleissa oli se, että keskustelut olivat liian valtakunnallisia. Aidon kuntavaalikiinnostuksen edellyttämä paikallisuus jäi puuttumaan.

- Valtakunnallinen näkökulma korostui selvästi enemmän kuin kansa toivoi. Yleispoliittisuus ei vedä ihmisiä äänestämään kuntavaaleissa.

Sami Borgin mukaan esimerkiksi mediamaisema vaikuttaa siihen, että kuntavaalienkin kehys on valtakunnallinen.

- Tämä ei ole syytös mediaa tai ketään kohtaan. Meillä on kuntavaaleissa 293 kuntaa, olisi aika vaikea viestiä niistä kokonaisuutena.

Vaalikäyttäytyminen ei ole rationaalista

Kuntavaalien äänestysprosentti, 55,1 on matalin 76:een vuoteen ja laski yli kolme prosenttiyksikköä vuoden 2017 vaaleista.

Turun yliopiston politiikan tutkijaa **Juha Ylisaloa** äänestysprosentti ei yllättänyt. Hänen mukaansa kuntavaalien äänestysprosentti on iät ja ajat ollut matalampi kuin eduskuntavaaleissa: kiinnostava asia hänen mukaansa on pikemminkin kuntavaalien systemaattinen äänestysprosentin lasku.

Miten matala äänestysprosentti kertoisi demokratian kriisistä?

SUUREMPI KYSYMYS ON SE, MIKSI ÄÄNESTYSPROSENTTI ON KUNTAVAALEISSA 55 JA EDUSKUNTAVAALEISSA 70.

- Ei kai sellaista voi määritellä, pohtii Ylisalo.

- Nolla prosenttia on luku, josta huolestuisimme varmasti. Mutta tässä on kyse ennemminkin jatkumosta, äänestysprosentti on ollut kuntavaaleissa kauan laskusuunnassa. Toki tässä herää kysymys siitä, millaisella mandaatilla valitut kunnanvaltuutetut työtään tekevät, kun niin harva äänesti.

Sami Borg ei dramatisoi liikaa äänestysprosentin mataluutta.

- Tilanne oli historiallinen. Vaalien siirto oli fiksua, mutta tiedetään, että kesäkuinen viikonloppu ei ole paras mahdollinen aika pitää vaalit. Useita prosenttiyksikköjä meni vaalien siirron piikkiin.

Esimerkiksi eurovaalien matalaa äänestysprosenttia on selitetty kesäkuulla, joskin syy voi olla myös kiinnostumattomuus EU-asioihin. Sami Borg muistuttaa, että kesäaika kuitenkin myös vaikuttaa.

- Kuntavaalien äänestysprosentissa suurin romahdus tapahtui vuosien 1992 ja 1996 välillä. Vuoden 1996 eurovaalit ja kuntavaalit pidettiin samana päivänä, ja äänestysprosentti kuntavaaleissa laski melkein kymmenen prosenttiyksikköä. Kuntavaalien äänestysprosentti on ollut matala ainakin tuosta lähtien.

Suurempi kysymys on se, miksi äänestysprosentti on kuntavaaleissa 55 ja eduskuntavaaleissa 70.

Sami Borgin mielestä kuntavaaleihin ei liity samanlaista säpinää kuin eduskuntavaaleihin ja presidentinvaaleihin. Erityisesti jälkimmäisissä on kaksintaistelun dramatiikkaa.

Lisäksi äänestyskäyttäytymistä tutkittaessa on havaittu, että erityisesti nuoret jättävät äänestämisen usein varsinaiselle vaalipäivälle. Vaalien siirto kesäviikonlopulle saattoi tehdä sen, että nuoremmilla äänestäjillä yksinkertaisesti oli muuta tekemistä.

jatkuu >

VAALIT OVAT IHMISILLE TÄRKEÄT, VAIKKA HE EIVÄT VÄLTTÄMÄTTÄ ÄÄNESTÄISI.

jatkoon >

Vaalikäyttäytyminen ei ole rationaalista

Pitkä ennakoäänestysaika ei myöskään vaikuttanut suuresti kokonaisuuteen tutkijoiden mielestä.

Tilastojen mukaan ennakkoon äänestivät useammin työssäkäyvät sekä eläkeläiset: opiskelijat ja työttömät äänestivät varsinaisena vaalipäivänä.

- Korkeintaan ne, jotka olisivat muutenkin käyneet äänestämässä, äänestivät useammin ennakkoon pitkän jakson takia, Juha Ylisalo pohtii.

Hanna Wass muistuttaa, että tuntuva osuus kansalaisista on pitkäaikaisäänestämättömiä. Heidän uurnille saamiseen tarvittaisiin jotakin todella dramaattista.

Tilastokeskuksen lukujen mukaan matalimmat äänestysprosentit olivat 18–24-vuotiaiden ryhmässä sekä vain perusasteen koulutuksen käyneet. Nämä trendit ovat pitkäaikaisia, mutta Hanna Wass näkee muutakin: vaaliyllätykset syntyivät pikemminkin siitä, että keskituloiset eivät ole äänestäneet samalla aktiivisuudella kuin ennen. Tämä ”keskiluokan kosto” on kansainvälinen ilmiö ja siihen liittyy populististen puolueiden nousu.

Tutkimusten mukaan ihmisillä on kolme syytä äänestää: he voivat, he haluavat, tai joku kysyi. Toisin sanoen kyse on kyvyistä, resursseista ja motivaatiosta. Yleisesti on ajateltu, että matala äänestysaktiivisuus liittyy so-

sioekonomisiin eroihin, mutta nämä eivät selitä ”keskiluokan kosto”.

Hanna Wass toivoisikin vaaleihin uudenlaisia ehdokkaita ja yllättäviä kohtaamisia.

- Miksi ei hyväksytä sitä, että tarvitaan erilaisia näkemyksiä siitä, mikä on hyvä yhteiskunta? Ihmisten näkemys yhteisestä hyvästä ei ole hiljaisesti jaettu vaan siitä käytävät kamppailut ovat politiikan kokoydin, pohtii Wass.

Wassin mielestä kysymys siitä, ”mikä asiakysymys ratkaisi vaalit” onkin lähtökohtaisesti järjetön.

- Silloin ajatellaan, että ihmisen vaalikäyttäytyminen olisi rationaalisempaa kuin ihmisen muu käyttäytyminen. Näinhän ei ole vaan äänestämiseen vaikuttaa moni eri tekijä yhtäaikaisesti.

Pelättiinkö kampanjoinnissa vahvoja viestejä?

Tutkijat kiinnittivät huomiota paikallisuuden puuttumiseen niin kampanjoinnista kuin ehdokasasettelusta.

Juha Ylisalo muistuttaa, että tavallisia ihmisiä on ehdolla entistä vähemmän.

- Ihmiset eivät enää välttämättä voi äänestää itselleen tuttuja. Kyse voi olla ehdolle lähtemisen muutumisesta vähemmän houkuttelevaksi. Keskustelukulttuuri on sel-

laista, ettei haluta ’kusitolpaksi’.

Ylisalon mukaan kampanjointi verkossa ei ole aina helppoa: algoritmit tuovat ihmisten eteen ehdokkaita, joita ei vaalipiirijaon vuoksi edes voi äänestää.

- Minulle jäi vähän arvoitukseksi se, miten sen verkkokampanjoinnin oli edes tarkoitus toimia. Näin itse mainoksia ties mistäpäin maata.

Live-kampanjointi ei kuitenkaan ole niin tärkeää, kuin arkijärjellä voisi luulla. Sami Borg muistuttaa, että tutkimustiedon valossa ihmiset, jotka pysähtyvät vaalimökeille tai kaduille keskustelemaan ehdokkaiden kanssa, ovat valmiiksi asiasta kiinnostuneita. Siinä mielessä internet ja sosiaalinen media toimivat paremmin uusien äänestäjien löytämisessä.

- Itse asiassa voi sanoa, että sähköinen kampanjointi toimi erittäin hyvin, pohtii Borg.

- Jos pandemia olisi tapahtunut 20 vuotta sitten, se olisi ollut huomattavasti vaikeampaa.

Vaaliohjemia aloitekimarat

Entä kuntavaaliohjelmat?

Juha Ylisalon mielestä ne eivät olleet riittävän hyvin esillä.

- Niitä ei löytänyt, ellei mennyt puolueiden sivuille varta vasten klikkaamaan.

Hanna Wass puolestaan kutsuu

kuntavaaliiohjelmia aloitekimaraksi.

- Siellä olivat isot ja pienet asiat sekaisin, lisäksi luetteltiin kasapäin asioita, joihin valtuusto ei voi vaikuttaa.

Wassin mielestä kuntavaalien suuri merkitys kansalaisen arkeen ei välittynyt kampanjoinnissa. Vahvoja viestejä pelättiin, sillä yhtäältä vaalien pitäisi olla rehelliset ja lupaukset täytyisi voida pitää: toisaalta suurimassa osassa kunnista pandemian jälkeinen taloustilanne tulee rajoittamaan todellisia toimintamahdollisuuksia paljon.

Juha Ylisalon mukaan juuri kuntataloudesta on vaikeaa viestiä.

- Puhutaan miljoonista, miljardeista ja bkt-prosenteista. Jopa koulutetun politiikan tutkijan on vaikea hahmottaa näitä lukuja, miten sitten tavallisen kansalaisen? Erityisesti pienissä kunnissa kyse on lopulta niukkuuden jakamisesta eikä liikkumavaraa kauheasti ole puoleen eikä toiseen.

Tästä huolimatta Wass muistuttaa, että vaaleilla on väliä institu-

tiona riippumatta siitä, haluaako ihminen osallistua niihin.

- Valtioneuvoston keräämässä Kansalaispulsseissa kysyttiin ihmisten mielipidettä vaalien siirrosta. Moni oli huolissaan terveysturvallisuudesta, mutta ei kuitenkaan olisi toivonut vaalien siirtoa. Kun päätös siirrosta lopulta tehtiin, myös kansalaisten näkemys muuttui.

Toisin sanoen vaalit ovat ihmisille tärkeitä, vaikka he eivät välttämättä äänestäisi.

Some ei ollutkaan raikas alusta demokratialle

Siitä huolimatta, että tutkijat eivät pidä kuntavaaleja aikaansa eläneinä, kysymys siitä, ovatko nykymalliset kuntavaalit toimiva järjestely on relevantti.

- Jatkokysymys on tietysti, millaisella järjestelyllä ne korvaisi, miettii Juha Ylisalo.

- Voisiko esimerkiksi sellaisia nykyisiä demokraattisia innovaatioi-

ta kuten kansalaispaneeleja jotenkin institutionalisoida.

Ylisalon mielestä avoimempaa kansalaiskeskustelua tarvittaisiin.

- Ihmisen ääni ei riittävästi kuulu, tai ainakin ihmisillä on tunne siitä, että se ei kuulu. Poliitikot varmasti ajattelevat paljonkin sitä, mitä äänestäjät ajattelevat, mutta ihmisten näkemykset eivät silti tule aina esiin.

Myös Hanna Wass kokee, etteivät viestit välity äänestäjille.

- Tämä on iso paradoksi: asiat eivät tule selviksi ja siitä seuraa mobilisaatio-ongelma.

Internet ja sosiaalinen media lupasivat aikanaan raikkaan alustan demokratialle – se osoittautui osin pettymykseksi.

- Minä en asettaisi liikaa toivoa sosiaaliseen mediaan. Ne ovat yksityisten yritysten luomia ja niiden logiikalla toimivia alustoja, sanoo Juha Ylisalo. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

Uusi valtuutettu, olet paljon vartijana!

Tulit valituksi kuntasi valtuustoon kuntavaaleissa. Lämpimät onnittelut luottamustehtävästäsi. Toivomme sinun muistavan tehtävässäsi muutaman tärkeän seikan:

- Kuntasi hallintohenkilöstö suunnittelee, budjetoi ja johtaa palvelutuotantoa – ja saa niukat resurssit riittämään. Hallinto ei ole ylimääräinen osa kunnan toimintaa, vaan palvelutuotannon peruskivi. Siksi siitä ei pidä säästää.
- Kulttuuri vahvistaa kuntasi elinvoimaisuutta ja kiinnostavuutta. Se kiinnittää kuntalaisen kuntaansa ja oman kuntasi Suomeen. Pidä siis kiinni kuntasi kulttuuripalveluista.
- Kirjastot ovat olennainen osa kansalaisyhteiskuntaa, ja ne takaavat kuntalaisille yhdenvertaisen väylän tiedon pariin. Kirjastopalveluihin käytetään vain noin prosentin verran kuntasi budjetista. Pohdi, mitä kaikkea kuntasi kirjastopalveluissa saataisiinkaan aikaan 1,5 prosentilla.

Saat lähiaikoina käsiteltäväksesi kuntasi strategian. Miten nämä kolme seikkaa otetaan huomioon sinun kunnassasi ja sen strategiassa? Kuntastrategia on lähtökohtana, kun päätät valtuustokauden talousarvioista ja muista toimenpiteistä. Olet luottamustoimessasi nyt paljon vartijana.

Tulevaisuuden kunta panostaa kirjastoihin, kulttuuriin ja hyvään hallintoon.

teksti | Marjatta Sihvonen
kuvat | Lehtikuva

TUTKIMUKSESTA TIETOA TRENDIEN TALTUTTAMISEEN:

VÄESTÖPYRAMIDI EI EHKÄ KAADUKAAN KUNTIEN NISKAAN

Väestöennusteiden uhkaavilla trendeillä on jo riittämiin masennettu kuntajohtajia.

Tutkimusjohtaja **Jari Kaivo-oja** haluaa siirtyä pelottelupolitiikasta työstämään kuntien mahdollisuustekijöitä.

Tutkimusjohtajan viesti on, että huolestuttava väestökehitys ei tule täysin annettuna vaan trendeille voidaan tehdä jotakin. Ehkä paljonkin.

Suomen väestökehitys on viime

vuosina ollut negatiivista ja poliittinen keskustelu on kärjistynyt synkkiin, väestön vanhenemista kuvaavien ennusteiden seurattessa toistaan.

Hiljattain Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA totesi raportissaan, että hyvinvointivaltio ei ole vielä kukaan varautunut väestörakenteen muutokseen ja sen aiheuttamaan talouskas-

**ON TÄRKEÄÄ, ETTÄ
LAPSIHUOLTOSUHTEeseen
KIINNITETÄÄN HUOMIOTA
OMANA ITSENÄISENÄ
TEKIJÄNÄÄN.**

vun hidastumiseen. Mikäli nykyinen kehitys jatkuu, 2040-luku on vaikea.

Kansantaloustieteen ja tulevaisuuden tutkimuksen asiantuntija Jari Kaivo-oja Turun yliopistosta kannustaa kuntia ja maakuntia tarttumaan tietoon ja muuttamaan valitsevia trendejä.

Kaivo-ojan ja tutkija **Samuli Ahon** KUNTASUKU-tutkimuksessa analysoidaan paraikaa Tilastokeskuksen kuntien käyttötalouksien aineistoja vuodesta 2015 vuoteen 2019. Luvut kertovat kaikkien Suomen kuntien taloudellisista ratkaisuista erilaisissa tilanteissa.

Tutkijat analysoivat miten tulo- ja menoratkaisut ovat vaikuttaneet kuntien huoltosuhteisiin.

- Olemme toiveikkaita, että aineistosta tulee merkittäviä tuloksia, Kaivo-oja sanoo.

Meneillään olevan tutkimuksen taustalla on kaksi merkittävää julkaisua. Kaivo-ojan ja Ahon julkaisu Kansantaloudellisessa aikakauskirjassa vuonna 2019 analysoi Suomen väestöllisen ja taloudellisen huoltosuhteen kehitystä 1990 – 2017.

- Johtopäätösluku oli tiukahko. Todettiin, että tarvitaan aluepolitiikan uusarviointia, Kaivo-oja kertoo.

Maakunnallisten huoltosuhteiden erojen havaittiin kasvaneen vuodesta 2005 lähtien. Aluepolitiikan kannalta kehitys ei ole hyvä, sillä erot kasvavat niin suuralueiden kuin niihin kuuluvien maakuntien välillä, ja yhtenäinen aluetaloudellinen suunnittelu vaikeutuu.

Tutkijat totesivat, että väestöllisten huoltosuhteiden tunnusluvut ovat heikkenemässä koko maassa, ja on syytä kääntää katse tavoitehakui-
sempaan perhepolitiikkaan ja työperäiseen maahanmuuttopolitiikkaan. Väestönkasvu perustuu tällä hetkellä nettomaahanmuuttoon.

Hyvästä perhepolitiikasta tulevaisuuden voimatekijä

KUNTASUKU-tutkimuksessa huoltosuhdetta tarkastellaan kolmen

tunnusluvun, väestöllisen, vanhus- ja lapsihuoltosuhteen näkökulmista.

Väestöllinen huoltosuhde eli ei työikäisten määrä jaetaan lapsihuoltosuhteeseen, joka kertoo alle 15-vuotiaiden määrästä suhteessa saman alueen työikäisiin ja vanhus- huoltosuhteeseen, yli 65-vuotiaisiin.

Lapsihuoltosuhteen laskeva ja väestöllisen sekä vanhushuoltosuhteen nouseva kehitys kärjistävät tunnetusti kuntatalouden ongelmia.

Jari Kaivo-oja nostaisi lapsihuoltosuhteen nykyistä voimakkaammin kuntatalouden valokeilaan.

Lasten ja vanhusten määrää kuvaavat suhdeluvut ovat Kaivo-ojan mukaan saman kolikon kaksi eri puolta, ja on tärkeää että lapsihuoltosuhteeseen kiinnitetään huomiota omana itsenäisenä tekijänä. Jopa nykytutkimuksessa väestöllisen huoltosuhteen tarkastelu painottuu kuitenkin vahvasti vanhusväestöön.

Suomen syntyvyyskehitys on heikentänyt lapsihuoltosuhdetta. Kaivo-oja painottaa, että syntyvydessä ei tulla saavuttamaan käännettä tai kestävää parannusta ellei perhepolitiikasta saada nykyistä huomattavasti toimivampaa.

Tarkastelemalla alueellisia eroja lapsihuoltosuhteessa voidaan kuitenkin nostaa esiin alueita, jotka koetaan turvallisiksi ja hyviksi paikoiksi perustaa perhe. Kaivo-ojan mukaan koronakriisi on entisestään vahvistanut lapsiperheiden turvallisuuden ja hyvän perhepolitiikan merkitystä aluekehityksessä.

- Käytännössä on kiinnitettävä yhä paremmin huomiota siihen, miten nuoret ihmiset pystyvät perustamaan perheitä, mitkä kannustimet ohjaavat lapsiluvun nostamiseen, miten naisten työelämän laatua voidaan parantaa ja miten perheen ja työelämän yhdistäminen toimisi paremmin, Kaivo-oja luettelee.

Omat vahvuudet esiin

Meneillään olevan tutkimuksen taustalla on myös Turun yliopiston

jatkuu >

KUNTASUKU-projektista uusi tapa kuntien huolto-suhteiden analyysiin

■ Turun ja Vaasan yliopistojen yhteishankkeessa selvitetään Tilastokeskuksen pitkäaikaisten aineistojen avulla kuntien ja maakuntien tuloja ja menoja asukasta kohti erilaisissa huoltosuhteilanteissa. Tavoitteena on selvittää, miten kuntien rahankäyttö on vaikuttanut huolto-suhteeseen.

Tutkimus paneutuu erityisesti maakuntien rahankäytön tilastollisten yhteyksien löytämiseen ja huoltosuhteiden ennustamiseen. Tulevaisuutta hahmotetaan nyt ensimmäistä kertaa näin laajan tilastoaineiston ja merkitseviksi todettujen sosio-ekonomisten muuttujien pohjalta.

Hankkeessa rakennetaan käyttökelpoisia työkaluja huoltosuhteiden parantamiseen. Tieto auttaa suunnittelemaan kuntataloutta ennakkoivasti.

Tutkimusta koordinoi Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen tutkijohtaja, dosentti **Jari Kaivo-oja**. Tilastoanalyysistä vastaa Vaasan yliopiston tohtorikoulutettava **Samuli Aho**.

KAKSin rahoittaman tutkimuksen yhteenvetoraportti ilmestyy loppuvuodesta.

jatkuu >

Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen oma julkaisu, Alueiden älykäs erikoistuminen Suomessa. Siinä tarkastellaan alueiden vuorovaikutusta ohjaavia tekijöitä kansantaloustieteen alueindikaattorien valossa.

Kun etsitään kuntien ja maakuntien onnistumistekijöitä, Jari Kaivo-oja huomauttaakin, että vertailuissa on otettava huomioon tasapuolisesti kolme eri tekijää: suhteelliset kilpailutekijät, resilienssitekijät ja innovaatiotekijät. Liian helposti jäädään tuijottamaan vain yhteen muuttujaan, esimerkiksi lopettavien ja syntyvien yritysten määrään.

- Näitä kolmea muuttujaa tarkastellessa löytyy yllättäviäkin heikkouksia, ja usein jokin kolmesta jätetään kokonaan huomiotta. Huoltosuhtetekijät ovat pohja alueen kehittämiseksi. Sen päälle otetaan nämä kolme näkökulmaa ja politiikkatoimet kohdistetaan todettuihin heikkouksiin. Siinä on hyvä taloustieteellinen pohja alueen kehittämiseksi, Kaivo-oja ohjeistaa.

Suhteellinen kilpailutekijä tai suhteellinen etu tarkoittaa alueellista erikoistumista ja osaamista eli maakunnallisia vahvuuksia kansainvälisessä kilpailussa. Niitä ei Kaivo-ojan mukaan osata edelleenkaan

nostaa riittävästi esiin.

- Jotain suhteellisen edun tekijöitä löytyy kaikilta seuduilta. Niistä pitää olla ylpeitä ja niitä on kehitettävä. Sanoisin, että kuntataloudessa kannattaa pitää mielessä vanhat **Anders Chydeniuksen** opit maakunnallisesta itseluottamuksesta ja vahvuuksista – eli suhteellisen edun vaalimisesta. Näistä tekijöistä ei ole riittävästi kiinnostuttu maakunnissa ja ymmärrys puuttuu ministeritasotakin, tutkimusjohtaja suomii.

Maakunnallisia ja kunnallisia toimijoita tutkimusjohtaja kannustaa yksinkertaisesti tiedottamaan paikallisesta osaamisesta ja yritystoiminnasta paremmin. Ilman tietoa toimivia kaksokuntakokeiluja tai maakuntayhteistyötä ei saada toimimaan. Myös opiskelijat voisivat jäädä opiskelupaikkakunnilleen, jos tieto siellä toimivista yrityksistä ja niiden työmahdollisuuksista tavoittaisi heidät.

Kriittinen katse valtion makrotalouteen

Jari Kaivo-oja on julkaissut mittavan määrän kansainvälisiä tutkimuksia kansantaloustieteestä ja aluetieteestä. Hän toteaa, että tutkijalla on tilaa olla idealisti, päätöksentekotasol-

TALOUSKASVUVERTAILUISSA ON OTETTAVA HUOMIOON HUOLTOSUHDETEKIJÄT, MUUTEN EI VOIDA PUHUA TIETOPOHJAISESTA JOHTAMISESTA.

la tulonjakoon ja maahanmuuttoon liittyvät asiat taas ovat poliittisesti hyvinkin herkkiä.

Juuri siksi tutkijat toivovat, että tutkittu tieto helpottaa päätöksentekoa.

- Valtiovarainministeriöstä tulee nyt viestiä, että olemme jäämässä talouskasvussa jälkeen muista Pohjoismaista. Meillä on toden totta tekemistä, mutta näissä vertailuissa unohdetaan usein esimerkiksi se, että Ruotsissa on puolet enemmän väestöä. Talouskasvuvertailuissa on otettava huomioon huoltosuhdetekijät, muuten ei voida puhua tietopohjaisesta johtamisesta, Kaivo-oja huomauttaa.

Huoltosuhdetekijöiden aliarviointi voi johtaa jopa väärään kasvupolitiikkaan. Kunnat ovat vahvoja kestävä kehityksen ja hyvinvoinnin tuottamisessa, ja se pitäisi ottaa huomioon talouskasvun rinnalla.

- On epäoikeudenmukaista syyttää kuntia siitä, millainen huoltosuhde Suomessa on, sillä moni siihen liittyvä asia on syntynyt valtion makrotalouden ja päätöksenteon kautta. Syyttelevä keskustelu markkinoista ja julkisesta taloudesta on myös turhaa. Meillä on vahva julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö, jolla on menestytty. Miksi emme keskity sen vahvistamiseen? kysyy Jari Kaivo-oja. •

➔ KAKS rahoittaa tutkimusta.

TUTKIMUKSEN POHJALTA - MENESTYKSEKÄÄN ALUEPOLITIIKAN KOLME KOVAA

PERHEPOLITIikka: Sote-uudistuksessa perhepolitiikka on nostettava keskiöön, jotta maakuntiin saadaan lisää kasvupotentiaalia. Toimiva perhepolitiikka on epävarmassa maailmassa kova kilpailutekijä.

HYVINVOINTIVALTIOPOLITIikka: On varauduttava väestörakenteen muutokseen ja sopeuduttava muutoksiin. Tässä auttaa tutkittu tieto, jonka pohjalta tehdään palveluiden oikea mitoitus. On tärkeää, että palveluita ei ali- tai ylimitoiteta – tämä on kulmakivi vakaalle kuntataloudelle.

JULKINEN TALOUS: Hyvin tehty kuntakohtainen huoltosuhdeanalyysi antaa rationaalisen pohjan vahvistaa julkista taloutta.

Alusta onneen

Me rakennutamme, omistamme ja vuokraamme tiloja, joissa on hyvä olla kaikissa elämän tilanteissa.

Kun suunnittelemme hoivatilaa, asiantuntijoina toimivat asukkaat itse. Kun kehitämme tiloja, rakennamme myös kaupunkeja.

Kuntien kumppani jo vuodesta 2008.

Hoivatilat

tie

Muutos tehdään yhdessä

Valitse luottokumppani vastuulliseen ICT-yhteistyöhön.

- Kuntatoimijoiden omistama valtakunnallinen inhouse-yhtiö
- Yli 340 kuntaomistajaa ohjaa yrityksen toimintaa ja hyödyntää yhdessä kehitettyjä ratkaisuja ja toimintamalleja.
- Valmiiksi kilpailutetut ja tuotteistetut ICT-palvelut, digitaaliset ratkaisut sekä asiantuntijapalvelut kuntatoimijoiden sujuvan arjen, toiminnan ja elinvoiman kehittämisen tueksi.
- Voittoa tavoittelematon yhteiskunnallinen yritys
- Kuntakentän vaikuttava tekijä ja johtava ICT-kumppani

Johanna Vuoksenmaa
käsikirjoittaja

Kuntadeittejä ja yhdentyönjuttuja

Lapsena kunnat olivat minulle vaakunoita ja nimiä. Suosikkejani olivat Lappeenranta, Hauho ja Orivesi, koska niiden vaakunoissa oli nuijamies, oravia ja hevonen. Karkkilan nimi vetosi makeanhimooni ja Varkaus tuntui muita kuntia jännittävämältä. Teini-iässä ihastuin hetkellisesti Seinäjokeen ja Pihtiputaaseen, koska koin Provinssi- ja Saapasjalkarockissa ikimuistoisia hetkiä.

Myöhemmin opiskelut ja kesätyöt kuljettivat minua eri puolille Suomea ja pitemmät oleskelut eri kaupungeissa paljastivat, että kuntaan ei kannata ihastua vaakunan tai yksittäisen tapahtuman perusteella. Koska ihmisen pitää joka tapauksessa olla jossain joka hetki, kannattaa asumiinseen valita paikka, jolla on muitakin avuja. Aloin katsella kuntia sillä silmällä.

Ensivaikutelmaa dominoi yleensä kunnan ulkonäkö. Jotkut ovat synyjiään upeita, ovat saaneet maantieteellisiä lahjoja enemmän kuin toiset, järviä, kallioita, näyttäviä pinnanmuotoja. Pukeutumisella – eli arkkitehtuurillaan – kunta voi parannella tai pahentaa asemaansa kuntasuhtemarkkinoilla. Tärkeintä olisi olla avoin edes jostain kohdasta, päästää tutustuja johonkin tilaan tai paikkaan, koska sulkeutuneen kunnan kanssa on mahdotonta seurustella. Itse suuntaan kuntadeiteilläni ensimmäiseksi kirjastoon tai uimahalliin. Kirjasto heijastelee kunnan henkistä tilaa ja uimahallissa voi tarkkailla paikallisia ihmisiä.

Olen tapaillut suuria ja komeita kuntia, kokenut pari nautinnollista yhdentyönjuttua pienten maalaispaikkakuntienkin kanssa, mutta lopulta olen ymmärtänyt että tärkeintä pitkässä suhteessa ovat kunnan sydän ja syli, ne ihmiset, joiden kautta kunta kohdataan, joiden kasvoilta kunnan tunteita luetaan: opettajat, infran rakentajat, kuljettajat, siivoojat, keittäjät, lääkärit ja hoitajat, kaikki kunnan työntekijät.

Moni kunta luulee, että varakkuus olisi olennainen avu parinvalinnassa, mutta ainakaan minuun se ei päde. Jos kunta hymyilee aamuisin päiväkodissa minun lapsilleni, hoitaa hellästi äitiäni terveyskeskuskäynnillä, auraa minulle hiihtoladut heti lumen tultua ja muistaa viedä uimarannan huussiin paperia niin äyri sinne tai tänne, minä maksan mielelläni. Jos kunta hoitaa omat hommansa suurella sydämellä, jään mielelläni sen syliin loppuiäksi.

teksti | Eeva-Liisa Hynynen kuvat | Merja Ojala

OMAN TIENSÄ KULKIJA NOSTI

VANHUUSOIKEUDET KESKIÖÖN

OTT Anna Mäki-Petäjä-Leinonen on Suomen ensimmäinen vanhuus-oikeuden professori – ja harvinainen hänen professuurinsa on maailmankin mittakaavassa.

Tie alan pioneeriksi on ollut pitkä, mutta johdonmukainen. Koko uransa ajan **Anna Mäki-Petäjä-Leinonen** on tavalla tai toisella tehnyt työtään ikääntyneisiin ihmisiin liittyvien oikeudellisten kysymysten parissa.

Innostuksen hän kertoo syntyneen jo opiskeluaikana Helsingin yliopiston oikeustieteellisessä tiedekunnassa. Kannustajana toimi silloinen siviilioikeuden, erityisesti perhe- ja perintöoikeuden professori **Urpo Kangas**.

- Pro gradu -tutkielmani tein perheoikeuden alalta. Työni ohjaajana toiminut Urpo Kangas rohkaisi minua jatkamaan tutkimustyön parissa. Hän ehdotti paneutumista dementoituvien ihmisten asemaan. Tätä ei ollut aiemmin tutkittu oikeustieteessä juuri lainkaan. Aihe vei mukanaan ja väittelin vuonna 2003 dementoituvan henkilön oikeudellisesta asemasta. Sillä tiellä tässä ollessaan, Mäki-Petäjä-Leinonen naurahtaa.

Väitöstutkimus herätti julkista mielenkiintoa. Oikeastaan vasta Mäki-Petäjä-Leinosen tutkimuksen yhteydessä määriteltiin Suomessa ensi kertaa vanhuus-oikeudellinen tutkimusalue.

Kovaa käytännön kokemusta vanhuus-oikeuden alasta Mäki-Petäjä-Leinonen sai työskennellessään Muistiliiton edunvalvonta-asiamiehenä vuosina 2004 – 2009. Vaaativatkin itsemääräämisoikeuteen liittyvät kysymykset tulivat tutuiksi.

- Työssäni saatoin hyödyntää väitöskir-

jaani. Palo tutkimusmaailmaan oli kuitenkin suuri, Mäki-Petäjä-Leinonen kertoo.

Vuonna 2010 hän palasi Helsingin yliopistolle tutkijaksi.

- Merkittävän osan tutkijan urastani olen työskennellyt akateemista tutkimusta rahoittavien säätiöiden apurahoilla, myös Kunnallisalan kehittämissäätiön. Olen oppinut arvostamaan säätiöiden työtä. Moni tutkijanura on edennyt niiden tuella.

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTON palvelukseen Anna Mäki-Petäjä-Leinonen siirtyi vuonna 2016 toimien ensin tutkijana ja pian jo yliopistonlehtorina.

Vuodesta 2018 hän on toiminut myös tuolloin perustetun Hyvinvointioikeuden instituutin johtajana oman toimensa rinnalla. Hän oli yksi keskeisistä toimijoista instituuttia perustettaessa.

Mäki-Petäjä-Leinonen sanoo saaneensa hyvät edellytykset työlleen Itä-Suomen yliopistossa. Yksi nimi nousee haastattelun aikana useampaan kertaan kiittävässä hengessä: akateeminen rehtori, ympäristöoikeuden professori **Tapio Määttä**.

Vanhuus-oikeuden vakituinen professuuri tämän vuoden kesäkuun alusta kertoo oikeastaan siitä, että Anna Mäki-Petäjä-Leinosen ”marginaalissa” aloittama apurahatutkijan työ on johtanut oikeustieteiden kovaan keskiöön.

jatkun >

jatkuen >

Ikääntyvä Suomi huutaa vanhuus-oikeudellista osaamista – ja Mäki-Petäjä-Leinonen pyrkii vastaamaan osaltaan huutoon ohjaamalla väitöskirjatutkijoitaan, jotta vanhuus-oikeuden tutkimus ja osaaminen vahvistuisivat edelleen. Parhaillaan hänellä on kolme väitösohjattavaa – joista kaksi työstää väitöskirjaa vanhuus-oikeuden alalta.

Työ vanhuus-oikeuden professorina tarkoittaa myös jatkuvaa paneutumista rahoitusten hakemiseen tutkimusryhmille. Mäki-Petäjä-Leinonen johtaa muun muassa monitieteistä Neuroetiikka ja oikeudet-tutkimusryhmää, joka kuuluu Itä-Suomen yliopiston neurotieteiden tutkimusyhteisöön. Siinä laaja tutkimusosaaminen on yhdistetty poikkeuksellisella tavalla.

Joissakin tutkimushankkeissa on käyty suoraan käsiksi ihmisten arki-kokemuksiin. Anna Mäki-Petäjä-Leinonen kertoo tutkimusprojektista, jossa on tutkittu hiljattain ikääntyneiden oikeudensaantimahdollisuuksia.

Itä-Suomen yliopiston kollegansa, yhteiskunnallisen oikeustutkimuksen professorin Kaijus Ervastian sekä Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkijoiden ja Ihmisoikeuskeskuksen kanssa käynnistetyssä tutkimuksessa haettiin jopa Helsingin Sanomien ilmoituksella ikääntyneiden kokemuksia oikeudellisista ongelmista.

Ja niitä kertyi.

- Saimme yli 300 kirjettä, joissa kerrottiin monenlaisista oikeudellisista ongelmista laidasta laitaan.

MILLAISTA ON OLLA vanha ihminen Suomessa? Kuinka heidän oikeutensa toteutuvat?

- Vaihtelevasti. Avun tarvetta on paljon muun muassa siinä, miten järjestetään riittävä kotihoito, Anna Mäki-Petäjä-Leinonen vastaa.

On luonnollista, että ihmiset haluavat asua kotonaan mahdollisimman pitkään. Vanhuus-oikeuden professorin mukaan siihen liittyy kuitenkin ”mutta”.

- Mutta jos koti ei ole enää turvallinen paikka, kun apua tarvitaan yhä enemmän, miten silloin varmistetaan avun ja hyvän hoivan riittävyys, hän kysyy ja jatkaa:

- Kuinka turvataan ne kohdat elämässä, kun vanha ihminen ei pärjää enää kotona?

Se viesti, joka vanhuus-oikeuden professorille välittyy tutkimustiedonkin kautta, kertoo eriarvoisuudesta ja sattuman kaupasta.

- Ikääntyneiden saama apu on eritasoista ja hajanaista. Jos tuntee sote-kentän, on erilaista hakea apua kuin sellaisen, joka ei tunne systeemiä. Heikoimmilla ovat ne yksinäiset vanhukset, joilla ei ole ympärillään turvaverkkoa.

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen muistuttaa kevättalven 2019 hoivakriisistä, joka nousi julkisuuteen eduskunta-vaalien alla. Erityisesti kriisi koski tehostetun palveluasumisen yksiköiden toimintaa ja resurssointia.

Kansa kuuli ja luki kertomuksia sellaisesta hoivasta, jollaista ei olisi saanut olla olemassa.

Lupauksia laadun parantamisesta on kuultu sen jälkeen kaikilta poliittisilta puolueilta, kunnilta, hoivapalveluyhtiöiltä ja niin edelleen.

- Viime talvena sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatimaa uutta vanhuspalveluiden laatusuositusta on kuitenkin arvoستeltu laatusuosituksiksi ilman laatua. Jos sanotaan, että ihmisen on voitava kokea elämänsä ”arvokkaaksi”, mitä se tarkoittaa käytännössä ja miten sen toteutuminen varmistetaan?

Mäki-Petäjä-Leinonen muistuttaa, että kyse on viime kädessä resursseista. Laatusuositukset ilman asiallisia resursseja jäävät usein sa-nahelinäksi.

**KUINKA TURVATAAN
NE KOHDAT ELÄMÄSSÄ, KUN
VANHA IHMINEN EI PÄRJÄÄ
ENÄÄ KOTONA?**

KUKA?

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen

Vanhuus-oikeuden professori,
Itä-Suomen yliopisto, 1.6.2021 alkaen
Oikeustieteiden tohtori,
Helsingin yliopisto, 2003
Vanhuus-oikeuden dosentti,
Lapin yliopisto, 2014
Perheoikeuden dosentti,
Helsingin yliopisto, 2012
TYÖURAN KESKEISET TEHTÄVÄT
Vanhuus-oikeuden yliopistonlehtori
ja Hyvinvointioikeuden instituutin johtaja,
Itä-Suomen yliopisto, 2018-2021
Yliopistotutkija, Itä-Suomen yliopisto,
2016-2017
Yliopistonlehtori, Helsingin yliopisto,
2014-2015
Tutkija, Helsingin yliopisto, 2010-2014
Edunvalvonta-asiamies, Muistiliitto,
2004-2009

- Jos koti- tai laitoshoidossa olevalla on aktiiviset omaiset, jotka osaavat vaatia ja esimerkiksi kirjoittaa lehteen hoivaan liittyvistä ongelmista, tilanne voi tämän hoidettavan kohdalla muuttua.

Kaikki eivät kuitenkaan pysty huutamaan julki hoivaan liittyviä ongelmia.

IKÄÄNTYMINEN KOHTAA ennen pitkää meistä jokaisen. Moni meistä joutuu jo nyt perehtymään omaistensa hoitotahtoihin, edunvalvontavaltuuksiin ja jopa yleisen edunvalvojan toimintaan.

Professori Anna Mäki-Petäjä-Lei-

ITSEMÄÄRÄMISOIKEUTTA JA YKSILÖN VAPAUDEN RAJOITTAMISTA KOSKEVAT SÄÄNNÖKSET ON VIIMEIN LAITETTAVA KUNTOON.

nonen on kirjoittanut näihin liittyvistä oikeudellisista kysymyksistä lukuisia tieteellisiä artikkeleita, osallistunut julkiseen keskusteluun – ja pyrkinyt vaikuttamaan siihen, että ikääntyvät ihmiset osaisivat ilmaista tahtonsa hoivastaan vielä silloin, kun muistisairaus tai jokin muu sairaus ei ole vienyt kykyä ilmaista omaa tahtoa.

Yksi kipeimmistä oikeudellisista kysymyksistä liittyy potilaan itsemääräämisoikeuteen – ja siihen liittyviin ohjeistuksiin somaattisen hoidon puolella.

- Yksilön vapautta ei voida rajoittaa ilman laissa säädettyjä perusteita. Siltikin tätä tapahtuu erityisesti ikääntyneiden kohdalla. Jotta yksilön vapautta saataisiin rajoittaa, siitä tulisi olla lain tasoiset säännökset, Mäki-Petäjä-Leinonen painottaa.

Rajoittamistoimissa on kyse esimerkiksi liikkumista estävien välineiden, kuten magneettivöiden käytöstä tai sängyn laitojen nostamisesta tai hoivalaitoksen ovien lukitsemisesta.

- Sekä eduskunnan oikeusasiamies että Valvira on kumpikin linjannut, että vapauden rajoittamispäätökset on tehtävä huolella lääkärin johdolla ohjeistuksiin perustuen. Kyse ei siis voi olla yksittäisten hoitajien toimista, vaikka rajoittamistoimet tuntuisivat järkeviltä.

Itsemääräämisoikeuslain tarpeesta on Anna Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan keskusteltu pian 20 vuotta – ja sinä aikana on ehtinyt kaatua kaksi lakiluonnosta. Nyt aluul-

laan on kolmas yritys.

Mäki-Petäjä-Leinonen kiirehtii nyt itsemääräämisoikeuslakia.

- Lainsäätäjille haluan sanoa, että itsemääräämisoikeutta ja yksilön vapauden rajoittamista koskevat säännökset on viimein laitettava kuntoon. Tässä ei ole kyse pelkästään hoidettavan oikeusturvasta vaan myös sote-henkilöstön oikeusturvasta, että he eivät joudu arpomaan, miten eri tilanteissa tulisi menetellä, professori korostaa.

HYVINVOINTIVALTIO-SUOMELLA on ikääntyvän väestön kohdella paljon korjattavaa.

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen kertoo, että yleisten edunvalvojien käsitys valvottavan itsemääräämisoikeudesta vaihtelee esimerkiksi tapauksissa, joissa valvottava on vielä toimintakykyinen.

- Tutkiessani tätä asiaa kävi ilmi, että valtakunnallisesti, alueellisesti ja vieläpä paikallisestikin yleisten edunvalvojien kesken oli eroja käytännöissä. Jopa saman edunvalvontatoimiston sisällä voi olla eri näkemyksiä siitä, mitä tarkoittaa valvottavan itsemääräämisoikeus. On siis sattumanvaraista, missä määrin hän saa tehdä päätöksiä omista asioistaan, jos on yleisen edunvalvon-

nan piirissä tilanteessa, jossa ei ole vielä kokonaan menettänyt toimintakykyään.

Sote-uudistuksesta odotetaan monen ongelman korjaajaa. Yli vuosikymmenen on puhuttu vahvemmita hartioista, jotka pelastaisivat myös vanhustenhoidon.

Anna Mäki-Petäjä-Leinonen pi-dättäytyy sanomasta sote-uudistuksesta tässä yhteydessä yhtään mitään.

- Kommentoin sitten, kun on näkyvissä, mikä uudistuksesta tulee.

Mutta on professorilla kuitenkin terveisiä lainsäätäjille ja kuntapäätäjille.

- Hyödyntäkää asiantuntemustietoa päätöksenteossa, kuunnelkaa myös ikääntyviä ja haavoittuvia ja ottaa heidät täysivaltaisina jäseninä osaksi yhteiskuntaa, hän tiivistää viestinsä.

Anna Mäki-Petäjä-Leinosen mukaan vanhuusosoikeus ja tutkimus ovat hänen intohimonsa. Professori tekee nyt sitä, mitä tahtookin tehdä.

Vaikka rakas työ vaatii professorin aikaa ja ajatuksia, kaikkea se ei vie. Anna Mäki-Petäjä-Leinosenella ja hänen puolisolallaan on kaksi teinikäistä tyttäretä. Perhe ja yhteiset hetket ovat professorin voimavaroja.

- Saunomme ja uimme koko perhe usein yhdessä, ja nautimme yhteisestä ajasta myös ruokapöydän ääressä. Kun tyttäret vielä asuvat kotona, nämä hetket tuntuvat erityisen tärkeiltä. •

➔ KAKS rahoitti väitöstudiumista.

2021 - KUNTASI TALOUSHALLINNON KEHITYKSEN VUOSI

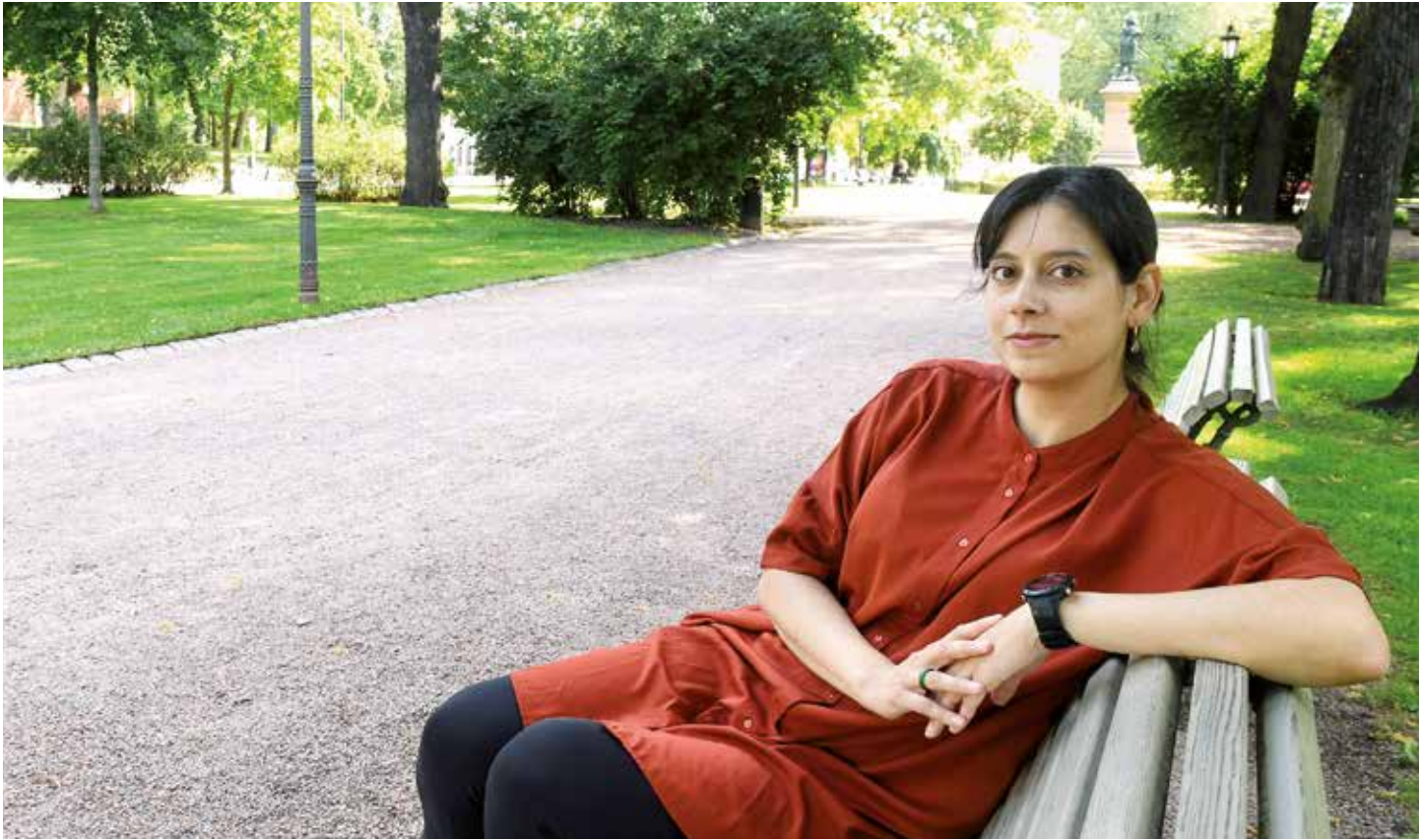
Kun TAHE-palvelujen ulkoistaminen on vaihtoehto, voimme yhdessä Kuntien Hetapalveluiden kanssa tarjota täydellisen kokonaisratkaisun juuri sinun kunnallesi. Abilitan tarjoama Unit4 ERP yhdessä Hetapalveluiden joustavien talous- ja henkilöstöhallinnon palveluiden kanssa tuo organisaationne taloushallinnon vaivattomasti 2021-luvulle.

TAHE-PALVELUT

PARASTA MITÄ TIEDÄMME JA
MINKÄ TIEDÄMME
PARHAITEN

WWW.ABILITA.FI

KIELI MAAHANMUUTTAJAN IDENTITEETIN KYSYMYKSENÄ

Kun meksikolainen Paulina Chavez Rodriguez muutti Suomeen maisteriopiskelijaksi vuonna 2013, hänen ajatuksensa ei ollut jäädä maahan.

Sitten kävi, kuten usein käy – **Paulina Chavez Rodriguez** perusti perheen. Silloin hän aloitti myös suomen kielen opinnot aikuisopiskelijana, ja hämmästyti kursien vaihtelevasta tasosta.

Nyt tekeillä olevassa väitöskirjassaan Chavez Rodriguez pohtii kielenopetuksen merkitystä maahanmuuttajien identiteetin rakentumiselle. Tavoite on myös auttaa kuntia kehittämään kotoutumiskoulutuksen suomen kielen kursseja.

Paulina Chavez Rodriguez muistelee omia kokemuksiaan työvoimapolitiittisista kielikoulutuksista lähinnä hämmentyneenä.

- Jotkut niistä tuntuivat päiväko-
deilta aikuisuudelle. Kurssit olivat se-

kavia eivätkä motivoineet oppimaan. Kielikurssien kirjava taso johtuu myös siitä, että niitä järjestävät hyvin erilaiset toimijat kansalaisopistosta yksityisiin yrityksiin.

Aikuiset opiskelevat kielen yksin

Paulina Chavez Rodriguez on taustaltaan espanjan ja englannin kielten opettaja. Suomen kielen kursseilla istuessaan häntä alkoi kiinnostaa kielen ja identiteetin suhde. Hänen mielestään juuri suomen kielen oppiminen on ydinkysymys kotoutumisessa.

- Maahanmuuttajalapset oppivat koulussa kielen automaattisesti, siihen on olemassa järjestelmä. Aikuiset sen sijaan opiskelevat kielen käytännössä itse tai eivät ollenkaan.

Chavez Rodriguezin tutkimuksen perusajatus onkin, että usein aikuisten maahanmuuttajien integraatiosta puhuttaessa fokus on akateemisissa saavutuksissa tai määrällisesti mitattavissa asioissa kuten kansalaisuuden saamisessa, työllistymisessä tai opiskelupaikan löytämisessä.

Rodriguezia kuitenkin kiinnostaa enemmän kielen oppimisen merkitys siinä, miten ihminen kehittyy, muuttuu ja kasvaa ja miten kieli vaikuttaa itseymmärrykseen ja identiteettiin. Rodriguezin työ pohtii sitä, miten aikuiset maahanmuuttajat kielenoppimisen myötä asettuvat yhteiskuntaan ja miten heidän itsearvostuksensa kehittyy.

Kieli on valtaa

Tutkimusdata tulee pohjautumaan aikuisten maahanmuuttajien haastatteluihin Turussa. Arviolta viisi-toista haastateltavaa löytyvät Kotouttamisen osaamiskeskuksen kautta.

Lisäksi Paulina Chavez Rodriguez kerää dataa tarkastelemalla oppitunteja ja pyytämällä osanottajia pitämään päiväkirjaa. Ajatus on saada ymmärrys aikuisten maahanmuuttajien kokemuksista kielikursseilla.

Tutkimuksen pohjana on koulutuksensosiokulttuurinen teoria, jonka mukaan oppiminen tapahtuu sosiaalisessa kanssakäymisessä. Tutkimus tuottaa arvokasta tietoa siitä, miten aikuiset maahanmuuttajat oppivat ja miten kurssit voisi kehittää.

Kielessä on kysymys myös vallasta. Kieli on portti kulttuuriin. Kielen käyttäjät määrittelevät, kenen ääni yhteiskunnassa kuuluu ja kenen ei.

- Haluaisin avata vuoropuhelun maahanmuutosta. Ihmiset tulevat Suomeen eri syistä, ja toivoisin keskustelulle uudenlaista kehystä, jossa huomioidaan myös maahanmuuttajien omat näkemykset ja ihmisten hyvin erilaiset tarpeet. •

➔ KAKS rahoittaa väitöstyötä.

TERVETULOA KAKSOISKUNTALAISUUS?

51%

katsoo, että halutessaan pitäisi voida olla useamman kuin yhden kunnan jäsen kaikkine oikeuksineen ja velvollisuuksineen

18% ?

ei osaa ottaa kantaa asiaan

31%

vastustaa kaksoiskuntalaisuutta

Kaksoiskuntalaisuuden kannatus on voimistunut vuosikymmenessä

2010: 41% ➔ 2017: 48% ➔ 2021: 51%

KAKSILLE TUTKIMUKSEN TOTEUTTI KANTAR TNS OY. TUTKIMUSAINEISTO ON KOOTTU GALLUP KANAVALLA 18.-23.6.2021. HAASTATTELUJA TEHTIIN YHTEENSÄ 1 027. VASTAAJAT EDUSTAVAT 18-79 VUOTTA TÄYTTÄNYTÄ VÄESTÖÄ AHVENANMAATA LUKUUN OTTAMATTA. TULOSTEN VIRHEMARGINAALI ON KOKO AINEISTON TASOLLA SUURIMMILLAAN VAJAAT KOLME PROSENTTIYKSIKKÖÄ SUUNTAANSA.

langoilta napattua

@EsaKallio1

Kuntien taloudelliset haasteet eivät Korona-vuotena ole aina-
kaan helpottaneet. Korona-tu-
kia ei pitäisi leikata!! #kunnat
#kuntatalous

@Mikkohann

Saatan olla aika huono työnhakija.
Työpaikkaan ei valittu ketään ja minua
ei edes haastateltu. 🤔

@HenryOssian

Tiedätkö sen tyyppin, joka pilkkaa mui-
ta heitoilla kuten ”luuletko, että sähkö tulee
töpselistä ja raha seinästä”?

Se sama tyyppi luulee, että tie tulee ne-
tistä.

@KeinänenAnssi

Pohdimme @HarrietLonka
kanssa poliittisen ohjauksen
roolia lainvalmistelussa @Suomen
Akademia rahoittaman @irwinpro-
ject1 hankkeessa. Luottamus poliit-
tiseen päätöksentekoon ja lainval-
misteluun on kriisiaikoina keskeistä
sääntelyn onnistumisen kannalta.

@MatleenaKantola

Työkyvystä täytyy puhua jo perus-
koulussa. ”Hyvät puolet pitää nostaa
esiin varhain. Kun tuntee vahvuus-
tensa, on helpompi aikanaan miettiä
itselleen sopivia ammatteja.”

@ArhoSuominen

”@BusinessFinland näkymät ovat nekin huo-
lestuttavat. Huippuvuoteen 2020 verrattu-
na suomalaisten innovaatioiden ja soveltavan
tutkimuksen rahoitus laskee nelivuotisena ke-
hyskautena 150 miljoonalla euolla, kun määrä-
aikaiset rahoitukset päättyvät.” #tutkimus

Teknologiateollisuus: Tutkimusrahoituksen raju leikkaus on uhka
Suomen digivihreälle kilpailukyvyille
📍 teknologiateollisuus.fi

Polemiikin tweetit löydät: @Polemiikkilehti
@Saatio_KAKS